

Oversigt

Forståelsen af det anderledes

OM CARLO GINZBURG OG MIKROHISTORIE

AF

PALLE OVE CHRISTIANSEN

Det har i en del år været diskuteret, hvordan man undgår at beskrive anderledes eller fortidige menneskers forestillinger ud fra ens eget perspektiv og holdningsgrundlag.¹ Er forskeren ikke på vagt over for faldgruberne i dette såkaldte etnocentrisme-problem,² er det tvivlsomt, om vor beskrivelse af det anderledes vil tilføre læserne ret megen ny viden,

¹ Artiklen er skrevet som en præsentation af nogle mikrohistoriske problemstillinger i anledning af den første udgivelse af en Carlo Ginzburg-bog på dansk, nemlig artikelsamlingen *Spor. Om historie og historisk metode*, redigeret af Morten Thing under medvirken af Gert Sørensen, Museum Tusculanums Forlag 1999. I efterfølgende noter refereret til som »Ginzburg 1999«. Denne artikelsamling, hvis tekster for manges vedkommende har været udgivet på flere sprog og også i lidt forskellige versioner, er i denne udgave kun udkommet på dansk. Hovedtitlen er identisk med én af de mest berømte artiklers titel, »Spor« s. 78-110 (eng: Clues... fra 1979, som har været publiceret i flere, stadigt forøgede udgaver) og med en artikelsamling, *Clues, Myths and the Historical Method*, udgivet i Baltimore i 1989.

Carlo Ginzburg (f.1939) er søn af forfatterinden Natalia Ginzburg og Leone Ginzburg, som underviste på universitetet i Torino i russisk litteratur. Først ville Carlo Ginzburg selv være forfatter eller maler. Han studerede også kunsthistorie, og endte med at kaste sin kærlighed på historie med vægt på renæssancen, hvor han i rigt omfang har udnyttet sin viden om litteratur og billedkunst. Ginzburg studerede i Pisa og senere som kandidat i Firenze og London. Han har i mange år været professor i historie i Bologna og ved University of California, Los Angeles. Se Pascoe: Ginzburg, s. 468ff.; Kaplan: Foreword, s. xi; Ginzburg: An interview, s. 90; Jacobsen Schutte: Carlo Ginzburg, s. 297.

² Etnocentrisme: At betragte og bedømme andre mennesker, anderledes forhold eller andre synspunkter ud fra ens egen målestok. Evt. generel overbevisning om ens egen kulturs overlegenhed, jf. *International Dictionary...*, s. 108f. Efter de seneste års fokusering på sprogets grænse i det, som lader sig erkende, har etnocentrisme-problemet fået endnu større relevans end tidligere. På trods af nok så megen god vilje rækker ens eget sprog og begreber ikke til at beskrive principielt anderledes kulturelle forhold end dem, sproget selv refererer til.

endsige blot nogenlunde vil kunne genkendes af de beskrevne – hvis de havde mulighed for at høre eller læse den.

Etnocentrisme som problem

Den italienske historiker Carlo Ginzburg nævnte for nogle år siden, at han i 1960'erne under sine tidlige studier i Inkquisitionens forhørssager fra renæssancen blev opmærksom på nødvendigheden af en ikke-etnocentristisk anskuelsermåde i kultur- og historieforskningen og på den dermed ofte nødvendige komparative synsvinkel.³

Carlo Ginzburg ville hverken skrive rettergangshistorie eller antika-tolsk Inkvisitions-historie, men var derimod interesseret i at rekonstruere holdninger og opfattelser hos henholdsvis inkvisitorerne og hos de mænd og kvinder, der blev anklaget for trolddomskunst og kætteri. I sin berømte bog fra 1976 oversat som *The Cheese and the Worms* anskueliggjorde han dette perspektiv ved at strukturere sin fremstilling omkring en dobbelt rekonstruktion af henholdsvis de teologiske og folkekulturelle tankefigurer, der lå bag de spørgsmål og svar, som fremkom i forhørene af den norditalienske møller Menocchio i slutningen af 1500-tallet. Mølleren foldede bid for bid en folkelig og meget konkret verdensopfattelse ud for den lærde Inkquisition, hvor verden blandt andet var blevet skabt ligesom en ostemasse, der modnedes, forandredes, og hvorfra ormene – »englene« – endelig frigjorde sig. I stedet for at udtale sig som en historisk overdommer, forsøgte Ginzburg så akkurat som muligt at konfrontere de to kulturelt forskellige synspunkter med hinanden og stillede sig som fortolker og fortæller i en tredje position, hvorfra han iagttog dem begge.

Da Ginzburg skrev sin bog, kendte han næppe meget til den antropologiske etnocentrisme-debat om mulighederne for at forstå og beskrive andre kulturer, uden at gøre det ud fra de altid indforståede præmisser i ens egen kulturs holdninger og sprog. Selv den bedst mente kulturelrelativistiske forståelse af det fremmedartede kan normalt ikke foretages ud fra andet end netop vor egen forudforståelse. Alligevel er

³ Ginzburg: Mikrohistorie [1993], i Ginzburg 1999, s. 202. Ginzburg har også peget på etnocentrisme-problemet i forbindelse med hans udsagn om, at det for historikeren nogle gange gælder om at tage tilsyneladende helt glemte og uforståelige historiske forhold op til behandling (jf. også Muir: Introduction: Observing Trifles, s. xii). Personligt meddelt forfatteren af Ginzburg på seminaret »Microhistory – Towards a new Theory of History« på Odense Universitet den 13/11 1999. Natalie Z. Davis har ligeledes henvist til historiske etnocentrisme-problemer i forbindelse med sin interesse for antropologi, jf. Davis: Anthropology and History....

Ginzburgs måde at løse problemet på metodisk lærerig. Både fordi den kan anvendes i flere andre sammenhænge, og fordi den så kraftigt lader de almindelige mennesker komme til orde og derved udvider det historiske arbejdsfelt. Derigennem peger forfatteren på de ofte skriftløse menneskers betydning for skildringen af en langt mere kompleks historisk hverdag end den, der ofte beskrives. Dermed viser Ginzburg, at det rent faktisk *er* muligt for historikeren at analysere det gamle samfunds almue mere indgående end hidtil antaget. Af arbejdsmæssige årsager må sådanne undersøgelser nødvendigvis have den afgrænsede mikroanalyses karakter for at være i stand til at inddrage en større mængde og variation af kilder til intensiv undersøgelse. Her kommer også sammenligningen med andre parallelle studier ind og kontrasteringen af de mikroskopiske undersøgelser med de mere konventionelle makrofremstillinger.

De forskere, som i dag opfattes som repræsentanter for de forskellige mikrohistoriske indfaldsvinkler, har tilsyneladende været mere optaget af at skrive afhandlinger om ellers upåagtede træk fra dagliglivet blandt faglitteraturens glemte befolkninger end i at fremsætte teoretiske og metodiske manifeste. Uden for Italien er der tilsyneladende kun udkommet enkelte oversigter i monografiform og nogle fagintroducerende indledninger til artikelsamlinger, primært i Tyskland og USA.⁴ Ellers må man hente information om de forskellige forskeres mere principielle synspunkter i noter og sidebemærkninger til deres konkrete studier, hvad sandsynligvis har at gøre med den narrative fremstillingsform i megen mikrohistorie, som netop slås i stykker af for eksplicit analyse. Det er derfor yderst fortjenstfuldt, at Morten Thing og Gert Sørensen har redigeret og i 1999 udsendt en samling Ginzburg-artikler på dansk, som i det mindste gør det lidt lettere at forstå, hvad hovedrepræsentanten for italiensk mikrohistorie mener er centralt i det historiske mikroperspektiv.⁵ Det nødvendige forbehold skyldes, at heller ikke Ginzburg er glad for at skrive for teoretisk om mikroperspektivet. Han taler hellere igennem litterære eksempler eller fremsætter metodiske synspunkter i forbindelse med redegørelsen for fx et renæssance-maleri eller en

⁴ Dressel: *Historische Anthropologie*; Muir: (red.): *Microhistory...*; Lüdtke (red.): *The History of Everyday Life* (oversat fra tysk). For Frankrig se også Revel (red.): *Jeux d'échelles*.

⁵ M. Things og G. Sørensens redigering er meget påskønnelsesværdig, idet den også afspejler Ginzburgs udprægede italienske (og) politiske forankring, uden hvilken mange facetter ved denne ikke nemt gennemskuelige forsker er vanskelige at forstå. Bogen er endvidere forsynet med en informativ introduktion og bibliografi samt supplerende noteapparat, men tager tilsyneladende ikke hensyn til Ginzburgs seneste artikelsamling, som kun findes på italiensk.

retssag. Samtidig løfter Ginzburgs nye, danske artikelsamling kun noget af sløret for mikrohistoriens fundament, idet der i mange år også har eksisteret en mikrohistorie, som ikke er italiensk, hvad Ginzburg stort set aldrig nævner.

I det følgende vil jeg forsøge at skitsere konturerne af de to primære mikrohistoriske retninger, delvis gennem omtale af nogle efterhånden klassiske afhandlinger. På denne baggrund kan Ginzburgs forskningsprofil og markante synspunkter – i det mindste på nogle områder – bedømmes i forhold til andre. Jeg vil særligt inddrage synspunkter fra Ginzburgs tidlige forfatterskab, idet han, som så mange andre forskere, kan have tendens til senere at tillægge sine tidligere studier synspunkter og inspirationer, som det for udenforstående kan være vanskeligt at finde spor af i de pågældende originaltekster.

Begyndelse og betegnelse

Der har altid været skrevet forskellige former for lokale historier og foretaget analyser af enkeltpersoner eller familier, hvilket imidlertid ikke er det samme som det, der i dag betegnes som mikrohistorie. På trods af en tilsyneladende lighed har mikrohistorien heller ikke meget til fælles med lokalhistorien forstået som historie, der skrives af forfattere, der har et særligt emotionelt tilhørsforhold til netop den lokalitet de studerer, eller mestendels skriver for de mennesker, der bor det pågældende sted.

I mikrohistorien – som den er blevet opfattet i international historieforskning i de sidste 25 år – sker reduktionen i skala for bevidst at bringe bestemte faglige synsvinkler i anvendelse som fx det sociale drama og rekonstruktion af nære relationer, eller for at indkredse et bestemt sagsforhold til dybere behandling som til eksempel mødet mellem en elitær og en folkelig kosmologi, forskydninger i kønsroller under social forandring eller konflikter over delt arv blandt jordejende bondefamilier. Intensive undersøgelser af mekanismerne bag flere af disse forhold fordrer studier tæt på de levende mennesker samt fra forskerens side et ofte nøje kendskab til det bestemte fysiske miljø, fortidens individer bevægede sig i.

Det er sjældent, at mikrohistorikere på forhånd har et personligt tilhørsforhold til den lokalitet, de måske bruger mange år på at foretage studier i. Lokaliteten er som regel valgt, fordi den repræsenterer bestemte i forvejen definerede kvaliteter for analysen, eller fordi der netop fra dette eller hint sted er bevaret en bestemt form for kildemateriale, der gør det muligt for forskeren at undersøge særlige forhold

dér i forhold til andre steder. I Danmark giver de righoldige kirkebøger fra fx Sørbymagle og Kirkerup muligheder for at komme tæt på husstandssammensætning og livsforløb i 1600-tallet på en måde, som ikke lader sig gøre ret mange andre steder, og gennem enkelte af de eksisterende bondedagbøger er vi i stand til at få et vist indblik i, hvad fæstebønder i både deres dagligdag og deres tanker tumlede med for over 200 år siden.⁶ Det tilsyneladende detaljerede retsmateriale fra Ragusa (nu Dubrovnik) helt tilbage fra 1200-tallet tilbyder fx også enestående forskningsmuligheder i denne tidligere venetianske by, hvis lige sandsynligvis ikke eksisterer så forfærdelig mange andre steder. En sådan mulighed åbner for nye indsigter, men også for forvredne proportioneringer, hvis ikke de lokale forhold behandles med fornøden omtanke. Her gives der umiddelbart muligheder for mikrohistoriske undersøgelser af den driftige handelsbys »natside,« nemlig i bogstaveligste forstand det meget anderledes liv om natten.⁷ Med al respekt for sognehistorien vil næppe mange betegne sådanne studier som lokalhistorie i almindelig forstand – omend Ragusa i forhold til Adriaterhavet, Dalmatienkysten, Jugoslavien eller blot Kroatien må siges at være »lokal«. I det hele taget er det karakteristisk for mikrohistorien, som for stedorienterede etnografiske undersøgelser, at fordi bestemte omstændigheder nødvendigvis må undersøges der, hvor en stor del af folks liv nu engang udspiller sig – altså i en given lokalitet – er det ikke det samme som at studien er en undersøgelse *af* stedet.

Selv om langt fra alle mikrohistorikere opfatter deres undersøgelser som *case-studies*, er dette begreb næppe helt misvisende, hvis man med ét ord ønsker at karakterisere en god del af mikrostudierne i forhold til den mere almindelige historieforskning. Både inden for sociologien og den politiske videnskab har *case-study* metoden siden 1950'erne været anvendt til i en konkret by eller et kvarter at afdække fx informel magt helt ned på personniveau.⁸ Her betragtes de træk, den lille intensive undersøgelse afdækker, imidlertid ofte som indikatorer for sociale mønstre på et mere generelt niveau, eller netop som *cases* der i komparativt perspektiv kan indgå i andre studier.

Historiografisk set er betegnelsen mikrohistorie ret ny og forekommer karakteristisk nok parallelt med flere andre betegnelser på lignen-

⁶ Højrup (udg.): *Levnedsløb i Sørbymagle...*; Schousboe (udg.): *En fæstebondes liv*. For eksempler på intense danske bearbejdnings af det udsagnsrige stof fra særlig retsprotokoller, som i stort omfang er bevarede, se Appel: *Tinget, magten og æren* og Krogh: *Det store natmandskomplot*.

⁷ Jf. Janekovic-Römer: »Post tertiam campanam.«

⁸ Se fx Bell & Newby: *Community Studies*; Dahl: *Who Governs?*

de former for studier. Selv om Ginzburg har sporet ordet brugt hos et par enkeltstående historikere i USA og Mexico i 1950'erne og 60'erne på nogenlunde samme måde som i dag, skal vi helt frem til slutningen af 1970'erne, før brugen af begrebet mikrohistorie kan siges direkte at referere til en egentlig igangværende praksis blandt historikere. Det drejede sig i begyndelsen om forskere, som ikke kendte meget til hinanden, men som til gengæld forholdsvis hurtigt kom til det. Inden for faghistorikernes kreds i Europa hævder Ginzburg første gang at have hørt betegnelsen mikrohistorie fra sin kollega Giovanni Levi i 1977 eller 1978, og ikke så længe efter startede de sammen med historikeren og forlæggeren Simona Cerutti på forlaget *Einaudi* en bogserie under betegnelsen *microstorie*,⁹ hvor foruden italienske forfattere også udkom oversatte studier af E.P. Thompson, Natalie Zemon Davis samt antropologerne Anton Blok og Gregory Bateson. Ellers blev tidsskriftet *Quaderni storici* det førende organ for italiensk mikrohistorie, hvorfra der i USA er udkommet flere artikelsamlinger i engelsk oversættelse.¹⁰

1977 var også året, da den engelske historiker og antropolog Alan Macfarlane tilsyneladende for første gang brugte betegnelsen *micro social history* i en større oversigtsartikel om den nye form for »lille historie,« som han imidlertid normalt hentydede til med navnet *historisk antropologi*.¹¹ Betegnelsen socialhistorie i forbindelse med mikrohistorie er interessant, idet mikrohistorikerne ofte føler sig i opposition til den måde, socialhistorien udviklede sig på i mange miljøer, hvor afstanden til de mennesker, der skulle studeres, tilsyneladende blev større og større, alt efter som kvantificeringen eller den teoretiske abstraktion blev populær. Når Alan Macfarlane brugte ordet mikro-social historie skal det nok forstås anderledes. Nemlig som de sociale relationers historie i antropologisk perspektiv, som han selv havde vist mulighederne i gennem sine forandringsstudier af sognet Earls Colne, eller i forlængelse af E.P. Thompsons historiske forfatterskab, blot koncentreret om mere intensive lokale studier. Det sociale skal i britisk sammenhæng sandsynligvis ses i kontrast til den udbredte politiske eller økonomiske historie, herunder den i 1970'erne stadig mere populære historiske demografi. Det er karakteristisk, at Macfarlanes betegnelse fremkom i anden årgang af det dengang nye tidsskrift *Social History*.

Forskningshistorisk har en omtrentlig indkredsning af begyndelsen på den nye historiske mikroforskning – sprogligt repræsenteret i for-

⁹ Ginzburg: Mikrohistorie [1993], i Ginzburg 1999 s. 192.

¹⁰ Se: Muir Edward & Guido Ruggiero (red.): *Sex & Gender...; Microhistory... og History from Crime*.

¹¹ Macfarlane: History, anthropology..., s. 639.

skydningen fra hvad den italienske historiker Edoardo Grendi kaldte for mikroanalyse til den mere selvbevidste mikrohistorie – måske en værdi i sig selv. Man bør imidlertid nok være forsigtig med at være for optaget af årstal i noget så kompliceret som faghistoriske tendenser, ligesom meget af det faglige indhold, som mikrohistorien i dag står for, udmærket tidligere kan være repræsenteret under andre betegnelser. Det er fx karakteristisk, at amerikaneren David Sabeau, der i det meste af sit liv, både i Tyskland og i Amerika, har undersøgt interpersonelle relationer, familieformer, slægtskab, køn, arv, navnepraksis med videre i den sydtyske landsby Neckarhausen, ikke har overvejet at bruge ordet mikrohistorie om hverken sine bøger eller sine mange artikler om forholdene i en i konventionel historisk sammenhæng helt ukendt landsby. I sin seneste store bog fra 1998, *Kinship in Neckarhausen 1700-1870*, hævder han lidt ironisk, at han åbenbart længe har praktiseret mikrohistorie uden at vide, at den havde et navn.¹² Nu forholdt det sig imidlertid sådan, at David Sabeau hørte til de tidligste forskere, der forsøgte at bruge antropologiens indfaldsvinkler og begreber i udforskningen af europæiske historiske forhold i intensive lokale undersøgelser.¹³ Det fagmiljø Sabeau tilhørte, var imidlertid ikke italiensk, men derimod engelsk, tysk (Göttingen) og delvis fransk og amerikansk orienteret, og i disse lande talte man i årene omkring 1980 ikke om mikrohistorie, men derimod om historisk antropologi eller antropologisk historie.

Selv om der er tydelige forskelle i inspirationskilder, begrebsbrug og fremstillingsform mellem både mikrohistorie, historisk antropologi, og delvis også den særlige tyske *Alltagsgeschichte* og den franske og amerikanske *New Cultural History* har de også klare ligheder.¹⁴ Lighederne er i det mindste slående, hvis man kontrasterer denne form for forskning med den almene opfattelse af fx eliternes politiske historie eller strukturhistorien, omend de divergerende retningers repræsentanter gerne påpeger de forskelle, som de anser for afgørende for netop den fagudvikling, de gerne ser fremmet. Det, som primært ser ud til at give de forskellige retninger et vist fælles præg, er interessant nok skepsisen mod den modernistiske og i deres øjne deterministiske historie, og først i anden omgang de måder at skrive historie på, som de vil sætte i stedet eller i det mindste ønsker repræsenteret i det almene forskningsbillede. Her lægger de – omend på forskellig måde – vægt på nærheden til menneskene, på det kulturelt anderledes og på den altid forekommende

¹² Sabeau: *Kinship...*, s. xxiv.

¹³ For en form for tidligt forskningsprogram se Sabeau: *Verwandtschaft...* fra 1976.

¹⁴ For en nøjere karakteristik af indholdet af og forskellene mellem de forskellige retninger se Christiansen: *Kulturhistorie som opposition*, kap. 4 og 5.

sociale kompleksitet. Man ønsker en historie med et menneskeligt ansigt med vægt på dagliglivets egen dynamiske mangfoldighed. Her fokuseres på kontrasterne og på det kvalitative indhold i de menneskelige relationer af både formel og informel art.

På trods af, at mikrohistorie måske er den mindst sigende betegnelse af de i øjeblikket brugte, ser den i disse år ud til at blive populær i mange fagmiljøer, herunder det danske.¹⁵ Selve ordet mikro henviser udelukkende til formindskelsen i skala, og indicerer en modsætning til nærmest al anden historie, som man skulle tro alene var makrohistorie. Denne polarisering er ikke særlig præcis og har tendens til at fastlåse parterne i nogle båse, som egentlig ikke kan bruges til ret meget. En del taler for, at en form for ny kulturhistorie som svar på dagens historiefaglige udfordringer måske er den mest sigende almenbetegnelse. Begrebet historisk antropologi (eller antropologisk historie) er faktisk også et mere udtryksfuldt navn på de nye initiativer, ikke så meget forstået som en sammensmeltning af to universitære discipliner, men som betegnelse for en i bredeste forstand menneskeligt fokuseret beskrivelse af træk af fortidige samfund og kulturer i en størrelsesorden, så de kan overskues.¹⁶ Uden for Italien var historisk antropologi indtil for ganske nylig den generelt mest brugte term. Efter at den tyske forsknings nok mest prominente historiker inden for genren, Hans Medick, i de senere år er begyndt at publicere under begrebet *Mikro-Historie*, ser denne betegnelse dog også i Tyskland ud til at blive stadig mere populær.¹⁷

¹⁵ Betegnelsen kulturhistorie er også et såkaldt plusord i historieforskningen i disse år. For ikke at gøre sagen yderligere kompliceret vil jeg ikke her forsøge at diskutere forskelle og ligheder. Begge er de imidlertid forsøg på at imødekomme ønsker, som den konventionelle historieforsknings »privilegering af magten og dens moderne apoteose, nationalstaten,« ikke kunne tilfredsstille, jf. Harbsmeier: *Mikrohistorie...*, s. 16.

¹⁶ Ser man et øjeblik bort fra det ikke altid relevante spørgsmål om skalareduktion, er det tankevækkende, at danske og svenske kulturhistorikere som Troels-Lund, Bernhard Olsen og Artur Hazelius fra omkring 1880'erne og nogle år frem forsøgte at tale om en historisk genre inden for deres egne landes grænser, som man forsøgte at benævne *historisk etnografi*, og som – i modsætning til den politiske begivenhedshistorie – skulle beskæftige sig med hverdagsforhold, almindelige mennesker og deres omgivelser (jf. fx Rasmussen: *Dansk museumshistorie*, s. 91).

¹⁷ Medick: *Mikro-Historie*. Trods Medicks altid tænksomme artikulering af, hvad han fagligt foretager sig, er det svært at finde rationelle forklaringer på, at han nu tilsyneladende foretrækker mikrohistorie-betegnelsen. Han har i 20 år orienteret sig i både ældre og nyere antropologi, og har tilsyneladende kun i begrænset omfang søgt inspiration i italiensk forskning. En del af det tyske fagmiljø er af den opfattelse, at Medick – efter den historisk antropologiske arbejdsgruppe ved *Max-Planck Institut für Geschichte* i Göttingen i 1990'erne var i langsomt opbrud – søgte mikrohistorie-navnet som »sin« nye betegnelse, også for at markere en forskel til sin (tidligere) kollega Alf Lüdtke, der gennem længere tid havde været en af hovedkræfterne i den i Tyskland kendte *Alltagsgeschichte*.

Forskelle i europæisk mikrohistorie

Selv om der efter snart 25 års aktivitet er ved at ske et generationsskifte i mikrohistorien, hvor fagfeltet udvides i nye retninger, er det stadig rimeligt at skelne mellem to hovedperspektiver inden for genren. Holder man sig ikke disse forskelle for øje, kan man nemt komme til at bedømme den ene form for mikrohistorie ud fra den andens præmisser, hvilket ville være at gå i den etnocentristiske fælde, som mikrohistorien ifølge Ginzburg gerne vil advare imod.

Groft set kan man som George Iggers skelne mellem, hvad han kalder for den italienske (med visse paralleller i Frankrig og USA) og den tyske tradition, som i forskellige variationer praktiseres i både Tyskland, Østrig, Schweiz, USA samt delvis i Frankrig og England. Brad S. Gregory taler om nogenlunde den samme forskel med begreberne episodisk og systematisk mikrohistorie, men disse betegnelser er i mine øjne mindre heldige.¹⁸

Man kan indkredse både forskelle og ligheder mellem de to retninger ud fra kriterier som 1) kritikken af den konventionelle historiske repræsentation, som mikro-forskerne tager afstand fra, 2) holdningen til de store teoretiske doktriner, 3) prioriteringen i emner, og endelig 4) sprogets muligheder som dissektionsredskab og fortællemedium. Dermed trænges det altid problematiske, entydige udsagn om, hvad mikrohistorien er i baggrunden til fordel for, hvad den *kan være*.

Hvad angår repræsentationsproblemet er det tydeligt, at Ginzburg og flere af de italienske mikroforskere samt amerikaneren Natalie Z. Davis og franskmanden Emmanuel Le Roy Ladurie efter sin mere positivistiske periode¹⁹ alle ser ud til at være skeptiske overfor, om den såkaldt store fortælling med dens implicitte forestillinger om fremskridt, sammenhæng eller national helhed overhovedet kan afspejle meget andet end netop *nutidens* forestillinger. Det var præcis en af præmisserne for, at de nuværende mikrohistorikere reducerede skalaen med det formål at kunne få øje på de almindelige menneskers erfaringer eller oplevelser – blandt andet af de konjunkturer, som de store historier havde udredt. Her er der tilsyneladende ingen større forskel mellem de itali-

¹⁸ Iggers: *Historiography...*, s. 107f.; Gregory: *Is Small Beautiful?*, s. 102.

¹⁹ Det vil stort set sige efter fremkomsten af *Montaillou* og *Le Carnaval du Romans* fra henholdsvis 1975 og 1979, som markerer et brud til Le Roy Laduries tidligere kraftige udsagn om historieforskningens videnskabeliggørelse gennem kvantificering, hvor han i 1973 [opr. 1969] bl. a. skrev at »[a] history that is not quantifiable cannot claim to be scientific.« jf. Le Roy Ladurie: *The Quantitative Revolution...*, s. 15.

enske mikrohistorikere og den navnkundige Göttingen-gruppe omkring forskere som Hans Medick, Alf Lüdtke, Jürgen Schlumbohm og amerikaneren David Sabean. Alligevel har Göttingen-forskerne efter den stærke modernisme-kritik i 1980'erne inden for særligt litteraturteori og antropologi påpeget naiviteten i, at mange forskere arbejder videre, som om de havde direkte adgang til fortiden gennem tilsyneladende transparente kilder.²⁰ Italienerne Giovanni Levi og Ginzburg har imidlertid meget ivrigt skrevet mod enhver form for relativisme og direkte advokeret for en større grad af realisme eller naturalisme i forskningen, hvad i deres øjne netop er muligt gennem mikrohistorien.²¹

Med hensyn til de gamle store doktriner som evolutionisme, marxisme eller strukturalisme er begge mikrohistoriske retninger fælles om at bevæge sig uden om dem. Ikke kun med udgangspunkt i teoriernes iboende problemer, men særligt på grund af deres reduktionisme, og dermed manglende følsomhed over for menneskers kultur og mylderet af de så åbenbare historiske forskelligheder, der hele tiden bør være en udfordring for den humanistiske forsker. Interessant nok har adskillige af de midaldrende mikrohistorikere tidligere i deres forskerkarriere været optaget af økonomisk historie, marxisme eller *Annales*-traditionen i dens strukturelle periode, men har senere taget afstand fra disse historieretninger, hvor det var idealet at repræsentere menneskene i et kvantitativt eller anonymt perspektiv. Særligt Ginzburg, men også Medick, har kritiseret førende *Annales*-forskere som Fernand Braudel, Jacques Le Goff, François Furet samt Bielefeld-historikerne Hans U. Wehler og Jürgen Kocka for deres forenkede, strukturelle eller serielle historiske opfattelse og dermed fornægtelse af det pulserende liv og den dynamik, der ligger gemt i almindelige menneskers handlinger i sprækkerne af de altid nærværende modsætninger i samfundet.²²

²⁰ Se Medick: »Missionaries in the Row Boat?«, s. 85ff.

²¹ Levi: On Microhistory, s. 94; For forskellige formuleringer hos Ginzburg, se Ginzburg 1999, s. 148, 161, 166, 171 og 210.

²² Se fx Ginzburg: Mikrohistorie, i Ginzburg 1999, s. 198ff; Ginzburg og Poni: The Name of the Game, s. 3; Medick: Entlegene Geschichte?, s. 167f; Samme: »Missionaries in the Row Boat?«, s. 77. Jf. også Iggers: *Historiography...*, s. 102, 104. I flere tilfælde nævnes den ellers så anerkendte *Annales*-historie ikke direkte som mål for kritikken, men adressen er ikke til at tage fejl af. Det kan nogle gange være lidt forstemmende at se disse uforsonlige kampe og positionsbestemmelser mellem historietraditioner og forskere, som trods alt har været af så oplagt betydning for historievidenskaben. Fænomenet er imidlertid ikke ukendt i forskerkredse.

Det bør nævnes, at der også er mikrohistorikere – eller nærmere historikere, der arbejder historisk/antropologisk – der i starten klart vedkendte sig deres inspiration fra *Annales*, jf. Sabean: *Verwandschaft...*, s. 232; Sanders: *The Truth about Fiction* om N.Z. Davis.

Ser man på de emner, der tages op til undersøgelse i den italienske og tyskorienterede mikrohistorie, og den måde de behandles på, er der ligheder i det nære perspektiv og i fokuseringen på menneskelige relationer, men tydelige forskelle i temaer og analysemåde. Det tilsyneladende mest markante træk i italiensk mikroforskning har i mange år været prioriteringen af studier med baggrund i enkeltpersoners handlinger og udtryk – som regel med en udpræget kærlighed for den udforskede brede befolkning – hvor der er efterladt et udførligt arkivmateriale, ofte i forbindelse med retssager. Man næranalyserer episoder, handlinger og udtalelser for at aflokke dem social og kulturel betydning og herigennem trænge ind i de pågældende miljøers karakter og sammensathed. Som i Ginzburgs *The Cheese and the Worms* ser det i første omgang ud til at være det personlige ved mølleren Menocchio, der beskrives, men der er altid flere hensigter med denne historiske dissektion, fx at vise konfrontationen mellem person og samfundsinstitution, grænserne for elitens tolerance over for almindelige menneskers aktiviteter eller udfoldelsen af en folkelig normverden, der ikke tidligere er beskrevet. De italienske analyser karakteriseres ofte ved forskernes dybtgående udnyttelse af ét bestemt kildefond. Dette træk er sandsynligvis baggrunden for, at forfatterne kan have vanskeligt ved at præsentere en bredere miljøskildring af den hverdag og det samfund, de studerede enkeltpersoner levede i. Dette finder man derimod ofte i de tysk- og engelskorienterede undersøgelser, hvad nok har at gøre med det mere sociologiske *community*-perspektiv, de ofte betjener sig af. I studier som Medicks *Weben und Überleben in Laichingen 1650-1900* eller Sabeans *Property, Production and Family in Neckarhausen 1700-1870* fremgår stedorienteringen direkte af titlerne. Foruden intensive analyser af den langsomme forandring i familierelationer, overlevelsestrategier, generationskonflikter og moral forsøger forfatterne at indskrive disse aspekter i de konkrete lokale netværk beskrevet som en form for relative helheder.²³ Her kommer de enkelte personeksempler til at indtage en mere tilbagetrukket plads i forhold til den sociale kontekst, der opbygges gennem afhandlingerne. Begge undersøgelser – der var 25 år undervejs – baserer sig på bearbejdning af uhyre mængder af materiale og *fletning* af persondata fra næsten alle forekommende individer i byerne.

Hvad selve sproget og den narrative fremstilling angår, er der stor forskel mellem de to mikrohistoriske profiler, og denne anderledeshed

²³ For et hjemligt eksempel, omend i mindre omfang, se Christiansen: Culture and Contrasts...

stammer vel at mærke fra før debatten om *The Linguistic Turn* fra midten af 1980'erne. De italienske forskere anvender næsten aldrig modernistisk fagjargon og eksplicitte begreber. Flere har begrundet det med, at dette fagsprog i realiteten ikke besidder den præcision, det kommunikerer at gøre, at teorisproget på en mindre heldig måde infiltrerer vor opfattelse af virkeligheden, og at det ødelægger historiens billeddannende muligheder for erkendelse. Göttingen-traditionen i tysk mikrohistorie er derimod tydeligt præget af britisk antropologisk sprogbrug og en fremstillingsform, der successivt bevæger sig fra problem til problem. Her prioriteres moderne kvantitativ og begrebsmæssig analyse, både i fremstillingsform og dokumentation. Samfundsvidenskabelige begreber og perspektiver er indlånt for at fagliggøre historien; ikke som i den udsældte, anonyme socialhistorie, men i form af den lille kompakte og refleksive (antropologiske) skildring. De tysk orienterede studier er ofte analytisk avancerede, men besidder ikke de italienske fremstillingers lærde, nærmest litterære præg, hvor læseren ofte direkte er i stand til at følge med i forskningsprocessen. Om den italienske narration virkelig er et opgør med modernistisk historie, eller den dybest set er et præ-modernistisk fænomen, med paralleller i anden humanistisk forskning i Middelhavs-regionen, er der delte meninger om.

Mellem realisme og modernismekritik

Inden for den mikrohistoriske genre eksisterer der et svært forståeligt forhold omkring dens egen historiografi og teoretiske ambition, som aldrig er blevet virkelig debatteret. Derfor møder man det som regel kun i sidebemærkninger i artikler eller fodnoter, hvad tydeligt afspejles i Ginzburgs nye bog. Forholdet drejer sig om, at samtidig med, at den såkaldte nye, lille historie i form af mikroanalyse og historisk antropologi i 1970'erne og begyndelsen af 80'erne tydeligvis befandt sig i fronten af opgøret mod de gamle teorikomplekser og den ofte lidt tunge nationsorienterede samfundshistorie, fastholder førende mikroforskere, at mikrohistorien ikke har noget at gøre med, hvad der ofte uden nøjere forklaring benævnes skepticisme, postmodernisme eller subjektivism. Flytter man fokus til mikrohistoriens modpart – det vil sige til samfundshistorien og den statslige begivenhedshistorie – vil mange imidlertid nok spørge, hvordan disse historieretninger kan opfatte den mikrohistoriske bevægelse som andet end netop en skepsis overfor den modernisme, de selv af videnskabelige (og måske delvis politiske) grunde har indskrevet sig i.

Lige meget hvordan man vender og drejer sagen, viser både Ginz-

burgs og Levis historiske praksis og flere af deres udtalelser, at italiensk mikrohistorie netop igennem den intense fokusering, påpegningen af den altid nærværende kompleksitet og den narrative skrivning i praksis hørte til blandt pionererne i repræsentationskritikken. Som nævnt angreb de endda eksplicit *Annales*-historikerne efter Marc Blochs og Lucian Febvres dage for at udvikle en abstrakt historieforskning, der ikke fremmede, men faktisk hindrede både forskernes og læsernes adgang til den fortidige hverdag, og hvor historikerne gennem brug af i deres øjne sterile analyseredskaber fra samfundsvidenskaberne og elementær statistik skjulte sig for deres læsere bag et dække af formalistisk videnskabsopfattelse. Verden blev i de forskellige studier præsenteret, som om den kunne afspejles direkte, og gennem deres autoritative socialvidenskabelige begreber foregav forskerne at kunne formidle de analyserede sammenhænge i en form for umiddelbar korrespondens mellem fortidens virkelighed og nutiden.²⁴

Disse indvendinger vil mange i dag betegne som tangerende filosofisk skepticisme eller socialkonstruktivism. Det er svært at se indvendingerne som andet, end hvad jeg i hvert fald vil kalde for modernismekritiske, idet de direkte drager en tydelig modernistisk historieretning i tvivl og i nyere tid indskriver sig i en godt 200 år gammel kritik af rationalismens tankefigurer og dens tro på et universelt videnskabeligt sprog.²⁵

Nogle af måderne at undgå de påpegede problemer på i praktisk forskning var den omtalte mindskning i skala, videreudvikling af den litterære fortælling, den bevidste analyse af mennesker samt fokuseringen på de altid eksisterende forskelle i samfundet. En udvikling i historieforskningen, der i Fernand Braudels berømte udformning efterhånden søgte at binde hele verden sammen i én stor historie,²⁶ blev på blot ti år konfronteret med en vifte af mange små historier.

²⁴ Se også Levi 1991: On Microhistory, s. 105f.

²⁵ Ser vi bort fra oldtidens skepticisme, går dele af argumenterne tilsyneladende tilbage til den italienske historiefilosof Vico, og findes – hvad angår det rationelle sprog som et universalt sprog, der skulle kunne udtrykke alting – igen hos J.G. Herder i 1770'erne og med mellemrum frem til vore dage. Striden mellem den empiristisk/positivistiske begivenhedshistorie og den senromantiske kulturhistorie i slutningen af 1800-tallet afspejler også historieforskningens positionering for eller imod modernistiske vidensideal. Den aktuelle interesse for *New Cultural History* må også tolkes som en reaktion på, at modernistisk historie ikke i større omfang har været i stand til at indfange de forhold i samfundet, som ikke umiddelbart lader sig addere eller begrebsætte, og som derfor tit blot udelades – ofte uden at forfatteren diskuterer det.

²⁶ Braudel: *Civilization and Capitalism* bd. 1-3 fra 1981-84, som i sin franske original-udgave udkom i 1979.

Selv om man må respektere Ginzburgs ret til at hævde at stå uden for, vil mange iagttagere nok være af den opfattelse, at mikroforskerne inden for historievidenskaben i alle ovennævnte påpegninger ligger på linie med den repræsentationsskepsis, der brød igennem i 1980'erne.²⁷

Her hævdede skeptikerne, at hverken 1800-tallets humanistiske empirister eller 1900-tallets model-orienterede samfundsforskere ville være i stand til at nå den virkelighed, de gik ud fra »fandtes derude,« og som de så frimodigt mente, man blot kunne begynde at beskrive ligesom fx geografien. Dette grundlæggende spørgsmål blev i fagvidenskaberne sjældent behandlet principielt erkendelsesmæssigt, men netop ud fra de forskellige discipliners møde med problemet.²⁸ For det første havde de historiske og sociologiske forskere umiddelbart søgt at rekonstruere denne virkelighed som en form for sammenhængende totalitet, selv om de konkrete studier kritisk vurderet sjældent nåede videre end til at dokumentere nogle fragmenterede dele. For det andet kan ingen teknikker eller modeller gøre det ud for den næsten umulige opgave at begribe det anderledes, hvad både har at gøre med anderledeshedens altid informationsmæssigt partielle karakter og det aldrig helt gennemtrængelige kulturelle filter.²⁹ På baggrund af inspiration fra henholdsvis Philip Abrams og Clifford Geertz har Medick hævdet, at selv klasserelationer og autoritet altid kun transmitteres igennem deres kulturelle mening og sociale praksis. I sidste ende er det for en senere tid umuligt virkelig at finde frem til, hvordan man i en tidligere tid har tænkt.³⁰ Her er det ikke et spørgsmål om mængden af overleverede kilder, sagen drejer sig om, men den i sidste ende manglende mulighed for kulturelt at erkende, hvordan det var at være i »den andens« sted.³¹ Koden følger så

²⁷ Keith Luria har i »The Paradoxical Carlo Ginzburg« skarpsindigt påpeget, at Ginzburg i stort set alle forhold hævder »at stå uden for« og ikke ønsker at blive identificeret med nogen former for hverken bevægelser eller konventionelle træk.

²⁸ I den tilsyneladende mere eksotiske antropologi blev problemet ofte behandlet ud fra begrebet den delte virkelighed. Dvs. den antagelse, at en stor del af det etnografiske anderledes fra både informantens og interviewerens side netop konstrueres i mødet mellem de to »kulturer,« og at det derfor er umuligt at tale om »den anden« som en i forvejen eksisterende størrelse, der blot kan opdages og tolkes.

²⁹ Den i undervisningssammenhæng ofte brugte, men ikke særligt præcise skelnen imellem fag eller begribelsesmåder ud fra begreberne at forstå (»hermeneutik«) versus at forklare (»positivisme«) giver ingen større mening i den nærværende argumentation. Også enhver forklaring forudsætter i humaniora den forståelse af materialet, som her drages i tvivl.

³⁰ Abrams henviser igen til E.P. Thompsons formuleringer om begrebet/fænomenet klasse som relationer og ikke som »en ting.« Jf. Abrams; *History...*, s. 5; Medick: »Missionaries in the Row Boat?«, s. 78, 86-88. Jf. Geertz: *Local Knowledge*, s. 58.

³¹ Argumentet er givetvis ment absolut, men man bør erindre, at en del af debatten blev ført på baggrund af etnografiske erfaringer, hvor fx de store autoritative antropolo-

at sige aldrig med den nok så gode kilde. Sproget sætter også i sig selv en barriere for det, som kan tænkes og dermed transmitteres. Det er blandt andet derfor, vi ikke kan have *direkte* adgang til en fortidig virkelighed, for eksempel hvordan man har opfattet og følt hverdagen eller konkrete begivenheder. Det eneste vi kan gøre er at analysere de overleverede, symbolske former i form af de ord, forestillinger og handlinger, hvorigennem folk har repræsenteret sig selv vis-à-vis hinanden. Forskerne konfronteres uvægerligt med samfundet i en slags symbolsk skikkelse, som nogle i de senere år har valgt at opfatte i tekstualiseret form. Til sidst udvælger og genbearbejder vi nogle af disse tegn i *vor* tekstuelle praksis. Her har kulturanalysen – omend på en ny og mindre helhedsorienteret måde end tidligere – bragt fortolkningslæren frem i forreste række, hvilket man skulle formode en lærd humanist som Ginzburg ville hilse velkommen.³²

Det kan synes som lidt af et paradoks, at Ginzburg, der netop tidligt gik til kamp mod den ureflekterede etnocentrisme i megen forskning, og som overbevisende har vist, hvordan Inkquisitionen ikke *kun* som forfølgere, men også som fortolkere kunne misforstå den verden, som de anklagede bid for bid fortalte om,³³ så kraftigt er draget i felten mod en mindre absolut opfattelse af virkeligheden, som det symbolske eller tekstuelle perspektiv indebærer.

Måske er den indirekte, i egentligste forstand symbolske, repræsentation af fortiden eller det etnografiske anderledes, blot en opfølgning af etnocentrisme-problemet til dets grænse. Kan man – lige meget hvor meget man hævder at repræsentere andre mennesker realistisk – i sin

giske klassikere kraftig blev draget i tvivl ud fra deres frejdige og ikke særlig selvkritiske fastslåen af de herskende forhold. Man kan trække paralleller hertil ved at spørge sig selv, om fx 1900-tals forskere som Le Roy Ladurie eller Ginzburg virkelig er i stand til at forstå den måde, som sydfranske eller norditalienske kættere tænkte på i henholdsvis 13- og 1500-tallet – på trods af, at det er svært at forestille sig et bedre kildemateriale end det, som de pågældende forfattere har haft adgang til. Først skulle Inkquisitionen forstå, hvad de anklagede sagde, og dernæst skulle de oversætte det fra folkesprogene til elitær latin inden for den referenceramme, der var givet af samtidens katolske begrebsunivers. Derpå skulle forskerne mange år efter igen oversætte dokumenterne og begribe meningen, og endelig er det overladt os som læsere at tolke forskernes fremstilling.

³² Det kunne være interessant at vide, hvordan Ginzburg ville stille sig til det hyppigt brugte eksempel fra konstruktivismen om, hvorvidt Karlsvognen »findes.« Det vi kalder Karlsvognen er som bekendt en billedlig fortolkning af et synligt stjerneudsnit. Det er på denne vis os, som skaber Karlsvognen for os selv, og – hvad der er vigtigst i nærværende sammenhæng – det er vort specielle jordperspektiv, som gør det muligt at tolke de pågældende stjerners indbyrdes forhold som en vogn. Hvis man ud fra de parallelle historiske diskussioner, han har været involveret i, skal tage Ginzburg bogstaveligt, ville man forvente, at han hævdede, at vognen som billede *er* deroppe.

³³ Ginzburg: Inkvisitoren som antropolog, i Ginzburg 1999, s. 146f.

uundgåelige kulturblindhed, i sin personlige udvælgelse af materiale, i sin prioritering af indfaldsvinkler og i sine fortolkninger undgå primært at repræsentere sig selv?³⁴

I modsætning til den tyske mikrohistorie reagerede den italienske forskning ikke på de ofte noget hårdtoptrukne argumenter ved virkelig at gå ind i den teoretisk-metodiske debat, som nok var nødvendig. I stedet har man stort set afvist alt, hvad der kan henføres til positioner som relativisme, neo-idealisme og skepticisme, og er blevet ved med at fremvise eksempler på, hvordan det for den rette arkivforsker er muligt at finde stof, der gennem sin unikke karakter viser, at man kan komme rigtig tæt på den »virkelige« fortid. Når Giovanni Levi i 1991 kunne nævne, at mikrohistoriens punktundersøgelser kan ses som et forsøg på at udvikle en *mere* realistisk beskrivelse end sædvanligt, var dette både en modig og frimodig udtalelse i en tid, hvor mange kolleger talte om umuligheden af at repræsentere det anderledes i direkte form.³⁵

Konstruktivisme versus objektivisme

Det er ikke altid helt nemt at forstå Ginzburgs forhold til det historiske virkelighedsbegreb, som ligger bag hans hyppige spørgsmål om »bevis« og »sandhed,« idet han går ud fra, at alle tilsyneladende er enige om, hvad denne virkelighed består i. I flere år har Ginzburg nævnt Michel Foucault og Hayden White som nærmest hovedskurkene i forbindelse med den skepticisme, som kan siges at drage den mest frejdige realitetsopfattelse i tvivl. Den på mange måder ulykkelige Holocaust-debat bliver også af og til trukket ind, foruden at der ses hentydninger til Ginzburgs fokusering på dokumentationsbehovet for historiens undertrykte grupper – tidligere kættere, senere jøder – og en optagethed af det italienske venstre-miljøes kamp for at konstatere overgreb fra det ekstreme højres side.

I den italienske, tyske og svenske udgave til Natalie Z. Davis' bog *The Return of Martin Guerre* skrev Ginzburg en lang efterskrift, som nok var en anbefaling af bogen, men også en kritik af enhver *invention* i histo-

³⁴ Argumentet er i sådanne formuleringer trukket ud til sin grænse. Personligt er jeg af den, måske teoretisk noget tvivlsomme opfattelse, at det gennem seriøst arbejde – i det mindste af og til – er muligt at få sagt noget om »det andet,« uden at jeg af den grund mener, at denne kritiske debat ikke i det mindste bør mane til en vis videnskabelig ydmyghed.

³⁵ Levi: *On Microhistory*, s. 94. Se også Liv Egholms fremhævelse af mikrohistoriens (og Geertz') stærke fokusering på både den tekstmære kontekst og den sociale/fysiske kontekst, der ligger uden for teksten, vel at mærke som noget kulturelt anderledes i forhold til forskerens normale erfaringshorisont. Jf. Egholm: *Mikrohistorie*, s. 31f.

rien. Davis' bog er en rekonstruktion af den sydfranske bonde Martins forsvinden i 1548 og tilbagevenden til sin familie adskillige år senere, hvor en »stedfortræder,« som udgav sig ud for at være Martin Guerre, i mellemtiden har taget hans plads i huset og ægtesengen. I dette både analytiske og fortælletekniske forløb er der flere momenter omkring forståelse af samtidens opfattelse af køn og hustruers opførsel, som Davis mener er af relevans for rekonstruktionens betydnings-integritet, men som ikke kildemæssigt kan belægges direkte, og som hun derfor præsenterer med et muligvis eller måske foran sine udsagn. I begyndelsen af 1980'erne, da Ginzburg skrev sin iøvrigt meget informative efter-skrift, faldt disse forhold ham tilsyneladende så meget for brystet, at selvom han på flere områder anerkendte Davis' håndtering af rekonstruktionsproblemet, måtte han også bruge lejligheden til at fremføre den generelle fordring om sandhed. Davis fik nok ros for at forene indsigt og fantasi, men Ginzburg talte samtidig ubønhørligt om bevis i historien ud fra et tilsyneladende rent empiristisk videnskabsideal. Der blev advaret mod Hayden Whites *historical imagination* i den kunstneriske historiske fortælling, som mange ellers ville formode, at Ginzburg med sin litterære dannelse ville værdsætte. Med baggrund i hans påstand om, at relativismen »*de facto* ophæver ethvert³⁶ skel mellem fiktion og historie,« måtte kravet om bevis for fremsatte påstande i form af belæg også ramme Davis, selv om Ginzburg tydeligt nok vidste, at de ikke kunne fremskaffes.³⁷ Dette var det samme som at sige, at Davis for eksempel ikke burde have stillet spørgsmålene, om Martin gik hjemmefra fordi han måske var impotent, eller om hans kone virkelig ikke var klar over, at det ikke var hendes rigtige ægtemand, der senere kom tilbage til hende. Særlig i lyset af andre forskeres anerkendelse af Davis' nybrud og metodiske overvejelser bidrog Ginzburgs kritik i denne forbindelse kun med ret traditionelle argumenter, som byggede på et udpræget materielt kildesyn.

I andre sammenhænge har Ginzburg udtalt sig på samme manifeste måde om beviser i form af positive skriftlige belæg og ikke som indirekte ræsonnementer. Denne form for beviskrav modstilles ofte med skræmmebilledet på et postmodernistisk inferno. Det ser ud som om

³⁶ Ginzburg: Efterord..., 1985, s. 171. Dette er en karakteristisk formulering for Ginzburg, hvor det lille, men uhyre betydningsfulde ord *ethvert* gør argumentet absolut og uforsonligt. Netop ved måske stille og roligt at afsøge omstændighederne i de mellemtilfælde, som Ginzburg andetsteds indrømmer eksisterer, kunne alle parter måske komme tættere på en konstruktiv dialog.

³⁷ Ginzburg: Efterord..., 1985, s. 178, 168, 171, 177.

Ginzburg mener, at Foucault og White nærmest har ledt mange historikere i uføre ved at lokke dem ud på et relativt sandhedsbegrebs glidebane. Ginzburg ser imidlertid ikke ud til at inddrage de dele af Foucaults projekt, som gik ud på at undersøge, hvordan sandhed som fælles mening på mange områder er noget, som skabes historisk i bestemte situationer og miljøer, hvad man ellers skulle tro ville interessere ham.³⁸ Ligeledes kan man undre sig over, hvorfor Ginzburg ud fra rent faglige betragtninger behøver at være så skeptisk over for Whites diskussioner af forskelle og ligheder mellem litteratur og historie, hvad han faktisk selv har skrevet udførligt om – blandt andet i efterskriften til Davis.³⁹

White argumenterede for snart mange år siden for, at der er forskel mellem det, som historikeren normalt kalder for virkeligheden og hans egen autoritative fremstilling af den. Selv om man måske gennem det kritiske arbejde kan fastslå konkrete omstændigheder, er enhver tekstuel fremstilling også en konstruktion. Netop fordi en sådan fremstilling bygges op ud fra mange kriterier – det være sig prioriteringer, æstetik og ubevidste normer – kan den ikke hævde en eksklusiv videnskabelig objektivitet, men må vedkende sig sin status som litterært produkt (eng: *verbal fiction*). Ifølge White opfinder historikeren gennem sine rekonstruktioner og udvælgelser lige så meget virkeligheden som han finder den.⁴⁰

Sådanne formuleringer inden for historisk erkendelse provokerer Ginzburg voldsomt. Så vidt jeg forstår ham, er det hans mening, at hvis man følger White, vil enhver mulighed for at bevise forbrydelser som fx forkert domfældelse eller masseudryddelser smuldre. Med al respekt for disse tragiske forhold, må man vel tage i betragtning, at historien også består af andre former for redegørelser end dem, der direkte rela-

³⁸ Ginzburg udtrykker så hyppigt sit negative forhold til Foucault, at man umiddelbart kommer til at tænke på, om Ginzburg ikke i hele sin uortodokse og »skæve« måde at behandle problemer på i hvert fald tidligere har beundret Foucault dybt. I Keith Luria og Romulo Gandolfos meget informative interview med Ginzburg fra 1986 lader han skinne igennem, hvordan han i London i 1964 – medens han var ved at skrive *I Benandanti*, 1966 (engelsk udg: *The Night Battles*, 1983) – fornemmede, at kendte størrelser var ved at blive anskuet og kombineret på nye måder, og at han med sin bevidst anderledes historieskrivning selv var med i dette brud. Ginzburg siger selv, at bl.a. Foucaults *Madness and Civilization* (fransk udg. 1961) var en tydelig eksponent for dette nybrud. Jf. Ginzburg: *An Interview*, s. 102f.

³⁹ Det er ikke helt nemt at finde ud af Ginzburgs præcise skelnen. Den for mig klareste konstatering er af indirekte art, nemlig da Ginzburg i debatten på Københavns Universitet 12/11 1999 understregede, at historikeren kan tage fejl – underforstået, at det kan den skønlitterære forfatter principielt ikke.

⁴⁰ White: *Topics of Discourse*, s. 82.

terer sig til konkrete, datérbare begivenheder som drab og mord, men det er stort set altid dem, Ginzburg trækker frem i sådanne sammenhænge. Og her stiller han sig loyalt på ofrenes side for at yde dem retfærdighed gennem de historiske bevismuligheder. Dette er et smukt træk, men det bevirker også, at debatten med det samme får en så stærk retfærdighedspolitisk drejning, at den for en stor del lader de alment erkendelsesmæssige og bredere historiske problemer forsvinde.

Et lignende træk kan iagttages, når Ginzburg fx anholder, at White i forbindelse med diskussion af litteraten Robert Faurisssons besynderlige tvivl om koncentrationslejrenes eksistens under 2. Verdenskrig inddrager den italienske filosof Giovanni Gentile i sin historiografiske diskussioner.⁴¹ Hayden White bruger Gentile uden i Ginzburgs øjne at lægge tilstrækkelig vægt på, at den sene Gentiles tilsyneladende subjektivisme (som jo er et træk hos White selv, som Ginzburg afskyr) falder sammen med – og nok har sammenhæng med – Gentiles samtidige fascistiske sympatier. I forlængelse heraf kan man i artiklen »Germansk mytologi og nazisme« læse om førsteudgaven af religionshistorikeren Georges Dumézils bog tilbage fra 1939 *Mythes et dieux des Germains*. Ginzburg sammenfletter her skarpsindige referater af andres udtalelser om Dumézil til at indikere en sammenhæng mellem Dumézils påstande om kontinuitet mellem germanske myter samt nazistisk voldsideologi og hans sympati for det politiske højre.⁴²

I forhold til den energi, hvormed Ginzburg kaster sig over sådanne spørgsmål, kan man ikke lade være med at spekulere på, om det alene er faglige problemer, der her optager ham. Er de ekstremistiske Faurisson-påstande og lignende eksempler virkelig værd at drage frem i forhold til den seriøse Holocaust-debat om, hvilke eventuelle grænser der erkendelsesmæssigt, metodisk og sprogligt eksisterer i vore forsøg på historisk at repræsentere et folkemord af sådanne dimensioner?⁴³ Og er Dumézils og adskillige andre tyske og franske ofte ret spekulative myte-

⁴¹ Ginzburg: *Unus testis*, i Ginzburg 1999, s. 158-164, spc. 162-164. Den afvejede diskussion forstået i konventionel akademisk forstand er uhyre svær at følge igennem artiklen. Ginzburg sammensætter sine påstande på en sådan måde, at læseren tilsyneladende skal bibringes indtryk af, at der findes eller kan findes en forbindelse mellem (politisk) fascisme og (faglig) skepticisme – som hurtigt kan ende med benægtelse af eksistensen af nazistiske udryddelseslejre.

⁴² Se Ginzburg 1999. Se spc. s. 121, 135, 137 og 140f.

⁴³ Jeg kan ikke her yde de forskellige synspunkter behørig retfærdighed. For uddrag af hvad nogle af de involverede forskere rent faktisk har sagt om mulighederne og grænserne for den historiske repræsentation i forbindelse med Holocaust se Friedlander: *Probing the Limits of Representation* og tidsskriftet *History and Theory* vol. 32 & 33, 1994-95. For div. uddrag af debatten se Jenkins: *The Postmodern History Reader*, del. IV, s. 384ff.

historikeres afhandlinger fra første halvdel af 1900-tallet virkelig i dag Ginzburgs intellektuelle indsats værd? Hensigten med samtidig at ramme nulevende modstandere skal næppe overses, men Ginzburgs opfattelse af, at *han* som historiens minearbejder kan og skal grave den korrekte historie frem må også tages alvorligt, hvis man vil forstå, hvad der driver ham.⁴⁴

Når Ginzburg i sin kritik af andre forskere så hyppigt taler med malmrøst om virkeligheden og den historiske sandhed, er det som om han hele tiden befinder sig i vidneskranken for en usynlig advokat over absolut videnskab. I sine næsten kompromisløse formuleringer – men kun her – gør han sig til talsmand for et objektivistisk sandhedsbegreb, der leder tanken hen på en del af humanioras efterligning af naturfaglig videnskab i slutningen af 1800-tallet. Ginzburg ønsker med Edward Muirs ord bevis i form af fremlæggelse af fortidens »konkrete fysiske evidens.«⁴⁵ I sådanne tilfælde nævner Ginzburg aldrig de omfattende diskussioner om perspektivets og fortolkningens betydning for, at vi meningsfuldt kan hævde, at noget er rigtigt, eller tankens afhængighed af, hvad der overhovedet lader sig sige med vore begreber. Ligeledes undgår Ginzburg debatten om, at i det mindste dele af den virkelighed, vi hævder at skrive om, faktisk skabes i sproget, selv om der i hans egne bøger gives tydelige eksempler. Ginzburg lader i polemikken, som om han opfatter virkeligheden som noget eksakt, der blot kan findes ved hjælp af kilder og en tidløs fornuft.⁴⁶ Han taler stort set aldrig om den eller de konstruktioner, som enhver fagmand bevidst eller ubevidst benytter sig af i sin sammensætning og skrivning af historien. Hvis man skal forsøge at komme Ginzburgs afvisning af (særlig andres brug af) enhver form for konstruktion eller modelbetragtning i møde, kan en tolkning være, at historikerens konstruktion – uden fuldt belæg for alle tilsyneladende indgåede elementer – ikke kan undgå at være udtryk for hans egen etnocentrisme, hvorimod selv det mest fragmenterede kildebelæg altid vil repræsentere en vis autenticitet.

⁴⁴ Besynderligt nok henviser Ginzburg aldrig til Johann G. Droysens klassiske opfattelse af, at den realistiske historiske repræsentation – som stort set altid tager udgangspunkt i et fragmentarisk materiale – ikke så meget baserer sig på et kriterium for sandhed som for sandsynlighed, og altid med reference til historikerens egen tid og miljø. Omtalt i Droysens *Historik* og interessant nok diskuteret af Ginzburgs modstander Hayden White i *The Content of the Form*, s. 93f.

⁴⁵ Muir: Introduction..., s. xiii.

⁴⁶ Dette synspunkt benævnes ofte i historiografien for »den store objektivitetstro.« Det blev båret frem af det moderne gennembruds mænd, som netop ønskede at erstatte tidligere historikeres i deres øjne ideologiske og realitetsfornægtende historieskrivning med en mere kritisk og kildenær forskning.

Foruden på nogle områder at tildele sig rollen som faglig linievogter er Ginzburg imidlertid samtidig et refleksivt menneske, hvilket viser sig i flere af hans ofte lige så pludselige moderationer som udfald, når det gælder historikerens forhold til den så vanskelige sandhed.⁴⁷ Ved tilsyneladende at eftertænke, hvad hans konkrete krav til bevis i form af en direkte bekræftende kildereference vil have for al form for åndshistorie – og særlig den historie, som beskæftiger sig med menneskers forestillingsverden – ser Ginzburg ud til at være villig til at gøre visse indrømmelser. Han har for eksempel flere gange omtalt Marc Blochs bog *Les Rois thaumaturges* (engelsk udg: *The Royal Touch*) om, hvordan man fra middelalderen til 1700-tallet i Frankrig og England tillagde den kongelige, rituelle berøring helbredende virkning for hudsygdommen scrofulose.

Her står historikeren over for meningsfuldt og loyalt at skulle rede-gøre for et fænomen, som mange, men ofte anonyme personer opfat-tede som eksisterende, men som *vi* i dag rationelt set ikke mener fandtes som andet end en forestilling. Ginzburg nævner, at denne historie kun kan repræsenteres via troen på den symbolske kraft, den kongelige berøring blev forlenet med.⁴⁸ Han har i anden sammenhæng tydeligt været afvisende over for en sådan indirekte karakteristik af virkelighe-den, eller brug af historiske beretninger, »baseret på symbolske tolk-ninger, som ikke lader sig sammenligne eller gendrive.«⁴⁹ Hvis Bloch skulle have fulgt Ginzburgs krav, havde han næppe givet sig i kast med emnet, og ikke skrevet den bog, som Ginzburg indrømmer, at han har sat pris på hele sit liv.

Ginzburg har også indirekte berørt beviskravet i forbindelse med sine egne tidlige ideer omkring mikrohistorie, idet han mange år senere, i et værk fra 1969, læste et kapitel skrevet af den tysk-amerikanske histo-riske essayist Siegfried Kracauer (1889-1966), hvor mange af den itali-enske mikroforsknings senere programpunkter faktisk stod formuleret. Der eksisterer ikke nogen direkte sporbar eller blot mundtligt overle-veret forbindelse mellem denne tekst og italiensk mikrohistories prak-sis. Ginzburg beundrer tydeligt Kracauers faglige indsats, men hævder, at da han læste Kracauer, virkede synspunkterne alligevel sært bekendte, og Ginzburg mener, at han selv på en eller anden måde tidligere er

⁴⁷ Hermed mener jeg, at bemærkningerne ofte forekommer i korte afsnit i artikler, som tit handler om andre emner, og hvor der sjældent er fornøden plads til at udrede argumenterne og inddrage den fornødne og ofte omfattende videnskabelige litteratur.

⁴⁸ Ginzburg: *Mentalität und Ereignis* 1983; Samme: *Dommeren og historikeren*, i Ginzburg 1999, s. 170.

⁴⁹ Ginzburg: *Unus testis*, i Ginzburg 1999, s. 166.

blevet »nåe[t af dem som] et indirekte ekko«. Han nævner, at man må anerkende den »kendsgerning, [at] visse idéer er i luften samtidig.«⁵⁰ Mange forskere har oplevet det samme ikke helt forklarlige fænomen som Ginzburg, men på baggrund af hans i anden sammenhæng tydelige tale om dokumentation og bevis skulle man tro, at det for ham kunne være svært at anerkende eksistensen af begge synspunkters rigtighed.

I artiklen »Dommeren og historikeren« fra 1991 fornemmer man en lidt større forståelse for Natalie Z. Davis' metodiske eksperimenter end tidligere, hvor Ginzburg i høj grad var forbeholden overfor historikere, som ikke i hans øjne fremførte tilstrækkeligt bevis for deres antagelser. I forhold til andre forskere, som i de senere år er gået langt længere, får Davis nu ros for, at hun netop eksplicit skelnede mellem *sandhed* og *mulighed* i de historiske *antagelser* i den »huludfyldning«, hun fandt fornøden i sin narrative fremstillingsform.⁵¹

I de seneste 10 år har Ginzburg i flere tilfælde offentligt modereret sin kritik, omend andre samtidige udtalelser vidner om, at han næppe har ændret grundstandpunkt. Det har tilsyneladende været magtpåliggende for Ginzburg ikke at blive identificeret med det, som han forskellige steder kalder for naiv, indædt, mekanisk eller plump positivism. Derved hentyder han øjensynligt til en vidensopfattelse, som kun tager notits af de ydre, synlige tegn, som ikke går under tekstens glatte overflade og som lader sig nøje med en bogstavelig dechifrering af kilderne.⁵²

På den anden side er Ginzburg som nævnt modstander af »den skeptiske eufori, der er på mode nu« eller den »totale« eller »subtile skepticisme.«⁵³ Hvis den kulturelle eller symbolske skepsis drives *så langt ud*, at teksten hævdes kun at referere til sig selv og ikke til en reel virkelighed, ender vi ifølge Ginzburg i en blindgyde.⁵⁴ For Ginzburg er virkeligheden til,⁵⁵ og fortiden er tilgængelig. Hvis man igen tager udgangspunkt i de indrømmelser, han også af og til har gjort i artikel-polemikken og særlig i hans egne studier, ser det dog ud, som om Ginzburg efterhånden indrømmer skepticismen en vis begrænset plads – men han har vist nødig villet sige det direkte.

⁵⁰ Ginzburg: Mikrohistorie..., i Ginzburg 1999, s. 206f.

⁵¹ Ginzburg: Dommeren og historikeren, i Ginzburg 1999, s. 177.

⁵² Ginzburg: Spor; Samme: Inkvisitoren som antropolog; Samme: Unus testis; Samme: Fiktion som historisk kilde, i Ginzburg 1999, s. 79, 147, 155, 166, 180.

⁵³ Ginzburg: Mikrohistorie...; Samme: Unus testis; Samme: Inkvisitoren som antropolog, i Ginzburg 1999, s. 210, 166 & 146ff.

⁵⁴ Ginzburg: Inkvisitoren som antropolog, i Ginzburg 1999, s. 148.

⁵⁵ Ginzburg: Unus testis, i Ginzburg 1999, s. 166.

Tilsyneladende er det nærliggende i det mindste at søge en form for forklaring på Ginzburgs generelt ret absolutte synspunkt i hans særlig tidligere stærke forankring i italiensk venstreintellektuel politik. Her knyttes videnskabelig (historisk) beviskraft, aktuel samfundsmæssig overlevelse og politik sammen på en anderledes konkret måde, end det er kendt under vore hjemlige himmelstrøg. I denne sammenhæng bliver Ginzburgs valg af emne for sine historiestudier i 1500-tallet – nemlig de forfulgte – også et politisk sindbillede på senere udstødte eller forfulgte grupper, lige fra religiøse afvigere over andre racer til fascisternes deporteringer af politiske modstandere, inklusive Ginzburgs egen far. Muligheden for dokumentation af 1300-tallets jødeforfølgelser og højreekstremisters påstand om, at nazistiske udryddelseslejre ikke har eksisteret, diskuteres op imod hinanden, ligesom Ginzburg i 1991 brugte sin historiske skarpsindighed til at anklage det italienske justitsvæsen for tvivlsom bevisførelse i dommen fra 1988 over hans gamle bekendt Andriano Sofri for mord på politikommissær Luigi Calabresi tilbage i 1972.⁵⁶

Det er som om sådanne omstændigheder ligger i baghovedet på Ginzburg, når han trods sit kendskab til en differentieret akademisk debat om repræsentationsproblemer fremkommer med sin absolutte opfattelse af bevis og sandhed som noget nærmest uafhængigt af menneskelig fortolkning. I praksis behøver disse krav imidlertid blot at betyde, at forskeren har mindst ét belæg for at hævde noget, jf. hans krav til Davis.⁵⁷ På den anden side er han som åndsmenneske nødt til at tage afstand fra »naiv positivisme«, idet ellers store dele af den ikke materielle historie vil falde ud af faget. I praksis er Ginzburg i sine artikler heller ikke karrig med at fremsætte tolkninger, der ikke konkret kan verificeres – hvad han endda nogle gange selv nævner.

Det er faktisk lidt synd for positivismen at reducere den til en form for formalistisk metoderegulering for brug af skriftlige belæg, hvad Ginzburg trods sine senere moderationer kan have tendens til. Heroverfor opstiller han lidt af et skrækscenarium på skepticisme eller konstruktivisme,

⁵⁶ I bogen *Il giudice e lo storico*, Torino 1991, se også Sørensen: Dommeren... Jf. Ginzburg: *Unus testis*, i Ginzburg 1999, s. 152; Thing: *Spor og tegn*, s. 19f. Ginzburg har selv en jødisk baggrund og hans far blev efter tilbagekomsten fra exilet og deltagelse i modstandsbevægelsen i 1943 arresteret af tyskerne og i 1944 dræbt i fængslet.

⁵⁷ Han hævder også i forbindelse med problemet med symbolske tolkninger, at han ønsker, at tolkninger eller fremstillinger skal kunne sammenlignes eller (bedst) gendrives. Jf. *Unus testis*, i Ginzburg 1999, s. 166. Dette krav kan imidlertid næppe indfries i det meste af mentalitetshistorien. Jf. også hans eget eksempel med den indirekte inspiration fra S. Kracauer.

som – så vidt jeg forstår hans tankegang – i sidste ende legitimerer rimeligheden i at hævde, at alle beskrivelser er lige gode, eller hvor forskeren blot kan vælge hvilken forklaring, han har lyst til. Hvis man ser bort fra historikere, der tydeligvis forsøger at bruge forskningen som legitimering af deres ideologiske overbevisning, samt den form for pseudo-videnskabelig relativisme, som nogle gange præsenteres i medierne, er det faktisk vanskeligt at finde historikere, som passer til kriterierne i Ginzburgs negative billede. De fleste af de forskere, som Ginzburgs angriber, er egentlig kendetegnet ved ikke at acceptere forenkledede fremstillinger og ved at stille nye, mere nuancerede krav til vore beskrivelser og redegørelser. Netop fordi det ofte drejer sig om folk, der – som fx Natalie Z. Davis – i allerhøjeste grad tager deres empiriske materiale seriøst, vil de ikke indsnøres i en naiv empirismes spændetrøje, hvad nok vil blive konsekvensen, hvis alle tog den italienske mikrohistories kritik til efterretning.

Når man læser Ginzburgs til tider hårde udtalelser overfor andre fagfolks forsøg på at nærme sig fortiden ad uortodokse veje, skal man dog ikke forbavses over, at han i sin forskning selv betræder mange af de samme stier. I november 1999 sagde Ginzburg i København direkte, at »Vi skal bruge fantasien til at genoplive virkeligheden og ikke til at affeje den. Uden fantasi er facts bare et tyst væv, de er døde.«⁵⁸

Studiet af detaljen: spor og indicium

Ginzburgs nye bog på dansk har fået titel efter én af hans mest berømte artikler – »Spor« – som igennem de sidste 20 år er fremkommet i flere versioner og med forskellige undertitler. Jeg vil tage udgangspunkt i den første engelske udgave fra *Theory and Society* i 1979, som i forholdsvis kort form præsenterer hans argument klarest. Ginzburg ønsker at drage en humanvidenskabelig metode fra slutningen af 1800-tallet frem i lyset, som han hævder udgør en form for epistemologisk model, som fortjener større opmærksomhed.⁵⁹

Imellem 1874 og 1876 skrev italieneren Giovanni Morelli under pseudonym i det tyske tidsskrift *Zeitschrift für bildende Kunst* nogle artikler, hvor han præsenterede en metode til at finde frem til malerne af ældre værker, hvor kunstneren ellers var ukendt, eller som var tilskrevet i hans øjne forkerte ophavsmænd. Morellis argument var, at for at identificere

⁵⁸ Redington: Den fantasifulde professor, s. 5.

⁵⁹ Ginzburg: Clues, s. 273; Samme i Ginzburg 1999, s. 78: Spor: Indicie-paradigmets rødder.

et billede i forhold til en i forvejen kendt maler skulle forskeren ikke som sædvanligt sammenligne motivernes mest iøjnefaldende træk, men netop de ofte negligerede detaljer, det vil sige de træk, som var mindst influeret af typiske karakteristika for den skole, maleren tilhørte. Ved fx at sammenligne måden at male øreflipper, negle, fingre eller folder i tøj var det muligt for Morelli både at afsløre forfalskninger og at fastslå malere til billeder, som var tilskrevet andre kunstnere, eller som man hidtil ikke havde kunnet finde ophavsmanden til.

Problemet gjaldt altså særlig billedets ægthed og ophavsmand: Hvem var maleren? Morellis metodiske forslag var her at se mere kritisk på detaljen end på helheden. Karakteren af sådanne spørgsmål og svar kendes også uden for kunsthistorien i det, som ofte benævnes det moderne gennembrud. Ginzburg ser selv paralleller i samtidens tekstkritik, men mener også at finde lignende træk i den tidlige naturvidenskabs systematiske brug af eksperimentelle metoder (fra Galilei og frem til Darwin), som havde muliggjort så store opdagelser. På samme måde mener Ginzburg, at Morellis metode kunne have gjort op med megen kunsthistorisk amatørisme, hvis den var blevet mere accepteret i faget end det var tilfældet. Han hævder, at Morellis synsvinkel er i stand til både at tage højde for humanioras ønske om at respektere det unikke og naturfagenes målestok for videnskabelig standard.⁶⁰

Ginzburg ser klare ligheder mellem Morelli og den samtidige Arthur Conan Doyles detektivfigur, Sherlock Holmes, samt Sigmund Freuds fokusering på de tilsyneladende ubetydelige data. Det, som forener dem – foruden at Freud kendte til Morellis arbejde – var interessen for tegn, nemlig at noget står for noget andet, og at umiddelbart marginale tegn kan være indikator for noget centralt. Dette gør det muligt for forskeren at gribe en dybere virkelighed, som ellers vil være utilgængelig.⁶¹

Sherlock Holmes' fokusering på tegn som fodaftryk eller cigarettaske viste ham ofte vej til ellers ikke mistænkte gerningsmænd, og Freuds interesse for trivielle eller upåagtede træk blev i psykoanalysen indgange til det hemmelige og skjulte.⁶² For den heuristiske forsker bliver disse tegn til spor, som i sidste ende kan føre ham frem til det, han søger. Hos Freud i form af symptomer, i Holmes' tilfælde som indicier og for Morelli i form af billedtegn som nøgle til forståelse.

Både Morelli, Conan Doyle og Freud var medicinsk uddannede, og

⁶⁰ Ginzburg: *Clues*, s. 276.

⁶¹ Ginzburg: *Clues*, s. 280; *Samme: Spor*, i Ginzburg 1999, s. 84.

⁶² Ginzburg: *Clues*, s. 278; *Samme: Spor*, i Ginzburg 1999, s. 82.

heri ser Ginzburg en fælles reference tilbage til den gamle lægelige semiologi. Det vil sige den disciplin, der handler om at diagnosticere sygdomme, der ikke direkte kan iagttages, på basis af symptomer der for lægfolk kan forekomme irrelevante. Fra midten af 1800-tallet iagttager Ginzburg hos den prestigeomgærdede lægevidenskab to modeller, nemlig på den ene side den anatomiske model og på den anden den semiotiske. Marxisme – og vel de sociologiske fag i almindelighed⁶³ – lod sig for en stor del inspirere af den anatomiske tankefigur, og den semiotiske blev overtaget af de humanistiske discipliner.⁶⁴

Dette er for mig at se det centrale budskab i artiklen, og hvad den sidste bemærkning angår, er der sandsynligvis tale om en vis ønsketænkning hos Ginzburg i et historiografisk forløb, som mange nok vil opfatte noget anderledes, særlig inden for den anglosaksiske forskningstradition.

Det er svært at frigøre sig fra den tanke, at Ginzburgs lange kredsen om dette emne uden virkelig teoretisk eller metodisk – om end nok videnskabshistorisk – at komme videre end i de første udgaver fra slutningen af 1970'erne har forbindelse med, at den præsenterede måde at arbejde på i så høj grad er Ginzburgs egen. Blandt historikere indtager han en overordentlig fornem plads som en i bedste forstand videnskabelig sporhund og en visionær fortolker af særlig folkekulturelle fragmenter fra middelalderen og op i nyere tid. Den offentlige anerkendelse, der i de sidste 20 år har strømmet ham i møde, har måske også gjort, at mange umiddelbart har accepteret Ginzburgs stærkt personligt prægede videnshistoriske fremstillinger.

Det kan imidlertid forekomme mærkværdigt, at Ginzburg uden nøjere redegørelse hævder, at vi skulle stå overfor intet mindre end et nyt paradigme med henvisning til T.S. Kuhn.⁶⁵ I Morellis og Ginzburgs tilfælde vil mange nok nøjes med at sige, at vi tilsyneladende mere står overfor en forskydning fra en direkte til en indirekte (empirisk) slutning eller relation end over for et egentligt nyt indicie-paradigme eller en epistemologi baseret på tegn, som Ginzburg hævder. Her ville det være kærkomment med en lidt dybere redegørelse, som diskuterede forholdene nøjere.

Det er helt acceptabelt, at Ginzburg gerne vil gøre opmærksom på Morellis spor-metode, men det er, som om han stopper ræsonnementet, hver gang han har givet endnu et godt eksempel på denne indicielle,

⁶³ Dette indskud er min tilføjelse til referatet af Ginzburg.

⁶⁴ Ginzburg: *Clues*, s. 282; Samme: *Spor*, i Ginzburg 1999. s. 102f.

⁶⁵ Ginzburg: *Clues*, s. 273 note 1 og s. 284.

indirekte form for slutning ud fra spor. Sporene danner som bekendt ikke i sig selv nogen helhed, redegørelse eller forklaring. Det er forskeren, der gennem bevægelsen frem og tilbage mellem detalje og helhed opbygger de helst stadigt mere kvalificerede konstruktioner over sammenhænge, hvori sporene indgår som tegn. Det vil sige, at den metodiske redegørelse ikke kan slutte ved indiciet, men netop må fortsætte ud over den blotte konstatering eller påpegning af de konkrete spor.⁶⁶ Her er Ginzburg imidlertid ofte tavs. Det er som om han mener, at der ikke kan eller bør tales om denne del af forskningsprocessen, hvilket gør, at »spor«-artiklerne, på trods af deres ofte lange videnskabshistoriske redegørelser, ofte fremstår som lidt ufærdige.

Nogle af Ginzburgs historiografer har hævdet, at han i sin forskning er semiotisk inspireret. Her skal man imidlertid være opmærksom på, at Ginzburgs interesse for tegn tilsyneladende ikke henter sin inspiration i de sidste 20 års internationale sprog- og struktur-semiotik, men derimod griber tilbage til den klassiske medicinske semiologi, som han også personligt har skrevet om. Denne forskel påpeger han sjældent selv. Det er imidlertid tydeligt, at Ginzburg ligesom den klassiske semiologi er langt mere naturfagligt optaget, end han er interesseret i den struktur-tankegang, der som regel ligger til grund for moderne semiotik.

Endelig kan det vække undren, at Ginzburg tilsyneladende ikke fæstner sig ved, at 1870'erne og 1880'ernes indicie-model, med den skarp-sindige efterforsker Sherlock Holmes som det i offentligheden bedst kendte eksempel, næppe kun viser tilbage til ældre medicinsk semiologi, men passer som hånd i handske til tidens konkrete empirisme. Dette kan have at gøre med Ginzburgs nogle gange manglende lyst til at anerkende de forskerskabte konstruktioner bag ved sporene og deres betydninger, som empirismen også nødtigt ville vide af. Endvidere omtaler Ginzburg aldrig det forhold, at hans nye epistemologiske model bedst egner sig til at opklare spørgsmål af begivenhedshistorisk karakter – hvilken man skulle tro, at en mikro- eller kulturhistoriker netop ville bemærke, før han anbefalede metoden så generelt til humaniora, som det er tilfældet.

⁶⁶ Det er nærliggende som Jonathan Schwartz at tolke Ginzburgs metode som »indexologi« (af *index* som den form for tegn, der angiver (udpeger) noget), jf. Schwartz: *Mod en teori om anekdoten*, s. 103. Dette er en sympatisk og elskværdig læsning af Ginzburg. I modsætning til de kunsthistorikere J.S. omtaler, kommer Ginzburg for mig at se ofte til at lægge så megen vægt på tegnet (sporene), at helheden forsvinder.

Mikro-kulturhistoriens muligheder

Selv om Ginzburg repræsenterer centrale synspunkter inden for mikro-forskningen, må man tage i betragtning, at mikrohistorien i dag er mere mangfoldig end den udgave, som Ginzburg selv står for. Når mikrohistorien eller den nye kulturhistorie af og til kritiseres, sker det også sjældent med reference til den efterhånden vidt berømte Ginzburg, men derimod mere alment.

Lige siden Le Roy Ladurie skrev *Montaillou* har denne form for historisk miljøskildring af dagliglivet været beskyldt for at romantisere fortiden,⁶⁷ hvad måske blot har at gøre med, at den nye, lille historie ønsker at gøre op med den distancerede fremstillingsform, det videnskabelige fagmiljø er så vant til. Rent konkret er det svært at finde historikere med et blot nogenlunde kendskab til fortidige dagliglivsforhold, som mener, at disse forhold skulle repræsentere en særlig idyllisk verden. Når forskeren beskæftiger sig intenst med identificerbare mennesker i fortiden, er det imidlertid svært at skrive indsigtfuldt om dem uden samtidig også at forstå deres situation og bevæggrunde så meget, at man – i det mindste i momenter – også kommer til at holde af dem. Når dertil kommer, at den nye dagliglivshistorie netop lægger vægt på at placere de handlende mennesker i deres lokale kontekst, kan en sådan intens miljøskildring af noget for os i dag fremmedartet måske af læseren blive anskuet som en fortid med et (kvalitativt) indhold, som vi synes, at vi har mistet. Ser man nøjere efter, er det imidlertid iøjnefaldende, hvor ofte de mikrohistoriske studier handler om åbenlyse konflikter, fx mellem befolkning og øvrighed eller mellem familiemedlemmer indbyrdes, hvilket vil sige, at de egentlig præsenterer en hverdag, der var alt andet end idyllisk.

Det ville dog være forkert at se bort fra, at den intense beskrivelse af fx livet i en landsby eller et kvarter i bund og grund er i familie med romantikkens helhedstænkning. Deri har denne form for beskrivelse både sin kvalitet i form af et sammenhængende helhedsperspektiv, og sine problemer med at redegøre for, hvordan den fungerende helhed forandres. Både kulturhistorien og mikrohistorien kan også bevidst have et element af civilisationskritik over sig. Hensigten er imidlertid sjældent at forherlige fortiden, men derimod at bruge dele af fortiden som et spejl i forhold til momenter i vor egen tid.

⁶⁷ Alf Lüdtkes *Alltagsgeschichte* har ofte været nævnt i denne forbindelse. Det er korrekt, at en del af arbejderhistorien særlig tidligere kunne have en tendens til at »forstå« de studerede almindelige mennesker i et sådant omfang, at de kunne fremstå som en slags dagliglivets helte. Samme indvending kan måske rettes mod beskrivelsen af Inkvisitionens ofre i en del af den italienske forskning.

Et andet kritikpunkt går på, at mikrohistorien er anekdotisk, eller at den slet og ret anses for ikke at være repræsentativ. Forstået positivt drejer denne form for indvendinger sig om det almene dilemma, at når mikroanalyserne måske løser problemet med den modernistiske historiske afstand til det levende liv, kan de nemt selv få et andet, nemlig *for* stor nærhed. Er forskeren ikke bevidst om denne fare, ender han med ikke at kunne se skoven for bar' træer, og da bliver produktet netop anekdotisk. Forstå indvendingen imidlertid som en kritik af al forskning, som ikke hævder at være repræsentativ, er den sværere at bruge konstruktivt, idet meget lidt historie rent faktisk kan siges at være repræsentativ, i den form økonomer og sociologer definerer begrebet. Der har altid eksisteret historier på forskellige planer eller niveauer, og her har mikrohistorien selv meget bevidst taget afstand fra stort set al form for generaliserende historie for i stedet at arbejde med en form for historiske *case studies*.

Et sådant valg implicerer for det første, at man sjældent stræber mod en såkaldt generel beskrivelse af større territorier – fx ved konstatering af gennemsnit for dødelighed eller indkomst – som netop vil udligne de konkrete forskelle og variationer, mikroforskeren vil søge af trænge ind i. Det er det kvalitative indhold i enkelttilfældet, der i mikroanalysens krystalprisme kan danne udgangspunkt for indsigter og antagelser, man både kan blive klog af, fordi de har gyldighed, og som kan anvendes i andre undersøgelser til at spørge på en mere kvalificeret måde. Her er det altså ikke en mere valid, almen beskrivelse af en i forvejen kendt udvikling eller tilstand, der står i fokus, men derimod kravet om en ny indsigt, hvor beskeden denne end måtte være.

For det andet arbejder man i et *case-study*-perspektiv næsten altid komparativt. Der findes ikke længere forskere, der er af den opfattelse, at summen af lokalundersøgelser engang vil føje sig sammen til et totalbillede. Og der er heller ikke nogen, der i dag stræber efter et sådant billede, idet samfundet ikke ser ud til at besidde én sådan sammenhængende kvalitet. Den lille studie er i sig selv en konsekvens af denne indsigt. Når den store historie enten betragtes som »tynd« eller måske endda fiktiv, kan man mest meningsfuldt beskæftige sig med de små indholdsmættede historier. Her er der imidlertid rige muligheder for komparative studier disse undersøgelser imellem. Enten direkte i konkrete projekter eller mere indirekte ved, at forskeren altid reflekterer over sine egne studerede forhold i lys af tidligere undersøgelser eller sammenlignelige forhold, han har kendskab til gennem andres studier. Dette er en velkendt metode inden for fx etnografien og religionshistorien.

Mikroanalyserne kan i lys af de sidste par hundrede års optagethed af nationalstatens territoriale beskrivelse måske tage sig episodiske ud, men det kan som bekendt de fleste former for lokal-, regional- eller statslig historie set i større sammenhæng. Det er også klart, at mikro-studiernes popularitet i nogle tilfælde har resulteret i undersøgelser, hvor forskeren for at være »med på noderne« mere har overtaget den tilsyneladende eksotiske mikrohistoriske form end forstået, hvad perspektivets idé går ud på. Først og fremmest drejer mikroperspektivet sig ikke om blot at engagere sig i små emner, som mange måske tror, men derimod om at gå i dybden med noget. Det vil sige at skaffe ny eller anderledes kundskab til veje. Det vil ofte dreje sig om omstændigheder, som sjældent er beskrevet i den konventionelle forskning, og derved vil den nye indsigt i sig selv tit virke eksotisk. Naturligvis spiller mikrohistoriens såkaldt »skæve perspektiv« også på at afdække andre sider af det velkendte i samfundet ved at fokusere på, hvordan samtiden reagerede overfor det unormale, fx ægteskabsbrud, gudsbespottelse eller kriminalitet.

Måden at gå i dybden på er blandt andet at indskrænke fokus, fx fra det kontinentale eller det nationale i almindelighed til det forholdsvis klart (lokalt) afgrænsede, omend denne afgrænsning sjældent bør være for rigoristisk. I et sådant geografisk eller problemfokuseret begrænset studie er det muligt at inddrage en langt bredere vifte af kilder til intensiv behandling, end hvad der er muligt i undersøgelser, der beskæftiger sig med større rumlige eller empiriske felter. I bredere beskrivelser er det af gode grunde umuligt at sammenflette fortidens ellers anonyme individer og deres handlinger via informationer i mange kildegrupper, hvad netop er den mangefacetterede mikroanalyses stærke side.

Det er i denne sammenhæng interessen for den kulturelle kompleksitet og det menneskelige skal ses. Individets tilbagevenden fra Fernand Braudels såkaldte strukturelle fængsel hang på den ene side sammen med de nye intense studiers ønske om i bund og grund at beskrive noget virkeligt,⁶⁸ og på den anden side med ideen om at genforene menneskene med samfundet via den kultur, som havde det med at forsvinde i meget af den store eller generelle historie.

Denne åbenhed over for det kulturelle og det menneskelige liv, som vi faktisk skal tilbage til den klassiske kulturhistories dage for at genfin-

⁶⁸ Med denne vending henvises ofte til, at strukturer eller modeller trods nok så megen forståelse for deres nødvendighed, i bund og grund er noget, forskerne selv skaber, selvom de ikke skaber dem ud af ingenting. Det overblik, som abstraktionen tilsyneladende giver, betales næsten altid med mangel på nærvær.

de, er tydeligvis en kvalitet i sig selv, men stiller også særlige krav til forskeren. Hvis mikrohistorien ikke skal ende som de udsældte anekdoter, er det nødvendigt, at forskeren interesserer sig for, hvori netop indholdet i relationerne i de pågældende samfund bestod, og hvordan befolkningsgrupper og individers handlinger altid er rammesat af kampen mellem forskellige kulturelle forestillingsverdener. Det er denne i egentligste forstand antropologiske, historiske praksis, der er det livgivende moment i god mikrohistorie og ikke så meget et eventuelt indlån af sociologiske eller antropologiske fagtermer. I særlig den italienske mikrohistories øjne er disse termer faktisk ude af stand til at opfange historiske menneskers følelser og hele livsverden samtidig med, at de skjuler historikerens subjektive optik. Fortællingens genkomst er netop et forsøg på at imødekomme ønsket om at få ellers udeladte aspekter af menneskeligt liv geninstalleret i den historiske karakteristik og igen få gjort fortælleren synlig⁶⁹ i en mere åben og transparent fremstilling end den, der normalt anvendes i videnskabelig litteratur.

Hvis mikrohistorien ikke skal blive til sognehistorie, er det også vigtigt, at historien aldrig rettes mod at beskrive stedet i sig selv. Den fysiske lokalitet er til gengæld en nødvendig metodologisk fordring for at analysere et givet socialt forhold, som eksisterer det pågældende sted. Med bevidst udgangspunkt i sin punktundersøgelse indskriver den forstandige mikrohistoriker imidlertid direkte eller indirekte altid sin problemstilling i større sammenhænge, enten empirisk eller analytisk. Meget mikrohistorisk forskning, som fx. Hans Medicks og David Sabean, har ydet klare korrektiver til den mere generelle historie,⁷⁰ og selv om førende mikroforskere ofte har udtalt sig mindre ærbødigt om socialhistorien, har mange af disse almene fremstillinger alligevel været af betydning som spejl- eller modbilleder for mikrohistorikernes studier. Mikroforskningen kan imidlertid aldrig virkelig udvikles, hvis den accepterer blot at skulle nuancere regional- eller statshistorien. Den er så udpræget en forskning, der må anskue tingene indefra eller nedefra, og ikke udefra eller ovenfra. Mikrohistorien er langsomt ved at få etableret sig som en komparativ disciplin omkring historisk menneskeforståelse og analyse af dagliglivsforhold, omend den herigennem udmærket kan bidrage til andre former for historieskrivning. I de sidste 20 år

⁶⁹ Jf. Burke: *History of Events...*, s. 239.

⁷⁰ Det gælder både inden for felter som familierelationer i 1600-tallet, delt arv i bondesamfund, folkereligøstet og *Verlags*-produktion. Det mest radikale korrektiv til den almindelige historie fra særlig mikrohistorikerne i Göttingens side har været opfattelsen af protoindustrialiseringens betydning i Tyskland, jf. Kriedte m.fl. (red.): *Industrialisierung...*

er der faktisk hele tiden foregået en vekselvirkning mellem større, generelle fremstillinger og de små dybdeanalyser. Set i dette lys er det ikke konstruktivt, hvis parterne hver for sig ønsker helt at affærdige hinanden. At være både bred og dyb på samme tid ser nemlig i praksis ud til at have sine vanskeligheder.

Nogle skeptikere hævder af og til, at hvis al historieskrivning bliver mikroskopisk, vil historien blive lige så fragmenteret som det postmoderne samfund i almindelighed, og omvendt er der sikkert nogle, der vil mene, at det nok var på tide, at dette skete for historien. Bekymringerne er imidlertid lidt overflødige, idet der næppe er mulighed for, at staten, magten, politikken og institutionerne ikke også fremover vil finde deres historikere. Set i dette lys er der ikke megen grund til at frygte mikrohistorien. Tværtimod kan den være med til at vitalisere et i forvejen mangfoldigt fag.

Brad S. Gregory spørger i en kritisk kommentar til mikrohistorien, om vi forstår noget bedre ved at gå tæt på.⁷¹ Man må give ham ret, når han selv svarer, at det kommer an på, hvad det er, vi vil vide. Mikroforskerne ser i disse år ud til at ville vide noget, som vi ikke har fået fortalt noget om i mange år, og som i høj grad også ser ud til at interessere omverdenen. Så længe det er tilfældet, vil mikrohistorikerne nok – i det mindste ud fra dette perspektiv – med Ginzburg være i stand til at hævde, at »less is more.«⁷²

Citeret litteratur

- Abrams, Philip: History, Sociology, Historical Sociology, i *Past & Present*, 87, 1980.
- Appel, Hans Henrik: *Tinget, magten og æren. Studier i sociale processer og magtrelationer i et jysk bondesamfund i 1600-tallet*, Odense Universitetsforlag 1999.
- Bell, Colin & Howard Newby: *Community Studies. An Introduction to the Sociology of the Local Community*, London, George Allen and Unwin Ltd. 1971.
- Bloch, Marc: *Les Rois thaumaturges*, Strasbourg 1924. (eng. udg: *The Royal Touch. Sacred Monarchy and Scrofula in England and France*, London, Routledge 1973).
- Braudel, Fernand: *Civilization and Capitalism*, 1-3, London, Fontana, 1981-84.
- Burke, Peter: History of Events and the Revival of Narrative, i Burke, Peter (red.): *New Perspectives on Historical Writing*, Cambridge, Polity Press 1991.
- Christiansen, Palle Ove: Culture and Contrasts in a Northern European Village, i *Journal of Social History*, 29:3, 1995.

⁷¹ Gregory: *Is Small Beautiful?* s. 100.

⁷² Ginzburg i forelæsning på Odense Universitet 13/11 1999.

- Christiansen, Palle Ove: *Kulturhistorie som opposition. Træk af forskellige fagtraditioner*, Samleren 2000.
- Dahl, Robert A.: *Who Governs? Democracy and Power in an American City*, New Haven, Yale U.P. 1989 [1961].
- Davis, Natalie Zemon: Anthropology and History in the 1980's: The Possibilities of the Past, i *Journal of Interdisciplinary History*, 12:2, 1981.
- Davis, Natalie Zemon: *The Return of Martin Guerre*, Cambridge: Harvard U.P. 1983. (Svensk udg: *Martin Guerres återkomst*, Stockholm, Ordfront 1985).
- Dressel, Gert: *Historische Anthropologie: Eine Einführung*, Wien, Köln, Weimar, Böhlau Verlag 1996.
- Droysen, Johann Gustav: *Historik. Rekonstruktion der ersten vollständigen Fassung der Vorlesungen* (1857) ..., Textausgabe von Peter Leyh, Stuttgart, Frommann – Holzboog. 1977 [1857].
- Dumézil, Georges: *Mythes et dieux des Germains*, Paris 1939.
- Friedlander, Saul: *Probing the Limits of Representation. Nazism and the »Final Solution*, « Cambridge, Harvard U.P. 1992.
- Foucault, Michel: *Madness and Civilization*, New York, Vintage Books 1973 [1961].
- Geertz, Clifford: *Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology*, New York, Basic Books 1983.
- Ginzburg, Carlo: *I Benandanti*, Torino, Einaudi 1966 (eng. udg: *The Night Battles*, Baltimore 1983)
- Ginzburg, Carlo: Clues: Roots of a Scientific Paradigm, i *Theory and Society*, 7, 1979.
- Ginzburg, Carlo: *The Cheese and the Worms. The Cosmos of a Sixteenth-Century Miller*, London & Henlet, Routledge 1981 [1976].
- Ginzburg, Carlo: Mentalität und Ereignis. Über die Methode bei Marc Bloch [1965], i *Spurensicherungen*, 1983.
- Ginzburg, Carlo: Efterord: Bevis och möjligheter, i Davis: *Martin Guerres återkomst*, 1985.
- Ginzburg, Carlo: An Interview (ved Keith Luria & Romulo Gandolfo), i *Radical History Review*, 35, 1986.
- Ginzburg, Carlo: *Clues, Myths and the Historical Method*, Baltimore and London, John Hopkins U.P. 1989.
- Ginzburg, Carlo: *Spor. Om historie og historisk metode*, Museum Tusculanums Forlag 1999.
- Ginzburg, Carlo & Carlo Poni: The Name of the Game: Unequal Exchange and the Historiographic Marketplace [1979], i Muir, Edward & Guido Ruggiero (red.): *Microhistory and the Lost Peoples of Europe*, Baltimore, John Hopkins U.P. 1991.
- Gregory, Brad. S: Is Small Beautiful? Microhistory and the History of Everyday Life, i *History and Theory*, 1:38, 1999.
- Harbsmeier, Michael: Mikrohistorie – et plaidoyer, i *Den jyske historiker* 85, 1999. *History and Theory* 32, 33, 1994-95.
- Højrup, Ole (udg.): *Levnedsløb i Sørbymagle og Kirkerup kirkebøger 1646-1731*, Bd. 1-2, [1963] Udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie 1982.
- Iggers, George: *Historiography in the Twentieth Century*, Hanover & London, Wesleyan U.P. 1997.
- International Dictionary of Regional European Ethnology and Folklore* 1, UNESCO 1960.

- Jacobson Schutte, Anne: Carlo Ginzburg, i *Journal of Modern History*, 48:2, 1976.
- Janekovic-Römer, Zdenka: »Post tertiam campanam.« Das Nachtleben Dubrovniks im Mittelalter, i *Historische Anthropologie. Kultur – Gesellschaft – Alltag*, 1/1995.
- Egholm, Liv: Mikrohistorie, i *Den jyske historiker*, 85, 1999.
- Jenkins, Keith: *The Postmodern History Reader*, London & New York, Routledge 1997.
- Kaplan, Yosef: Foreword, i Ginzburg, Carlo: *History, Rhetoric, and Proof*, The University Press of New England 1999.
- Kracauer, Siegfried: *History. The Last Things Before the Last*, New York, Oxford U.P. 1969.
- Kriedte, Peter & Hans Medick & Jürgen Schlumbohm (red.): *Industrialisierung vor der Industrialisierung; Gewerbliche Warenproduktion auf dem Lande in der Formationsperiode des Kapitalismus*, Göttingen 1978 [1977].
- Krogh, Tyge: *Det store natmandskomplot. En historie om 1700-tallets kriminelle underverden*, Samleren 2000.
- Le Roy Ladurie, Emmanuel: The Quantitative Revolution and French Historians [1969], i Samme: *The Territory of the Historian*, The Harvester Press 1979.
- Le Roy Ladurie, Emmanuel: *Montaillou – en middelalderlandsby og dens mennesker*, Forum 1986 [1975].
- Le Roy Ladurie, Emmanuel: *Le Carnaval du Romans*, Gallimard 1979.
- Levi, Giovanni: On Microhistory, i Burke, Peter (red.): *New Perspectives on Historical Writing*, Oxford, Polity Press 1991.
- Luria, Keith: The Paradoxical Carlo Ginzburg, i *Radical History Review*, 35, 1986.
- Lüdtke, Alf (red.): *The History of Everyday Life. Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life*, Princeton, Princeton U.P. 1995 [1989].
- Macfarlane, Alan: History, anthropology and the study of communities, i *Social History* 1977.
- Medick, Hans: »Missionaries in the Row Boat«? Ethnological Ways of Knowing as a Challenge to Social History, [1984], i *Comparative Studies in Society and History*, 29:1, 1987.
- Medick: Entlegene Geschichte? Socialgeschichte und Mikro-Historie im Blickfeld der Kulturanthropologi, i *Soziale Welt: Zeitschrift für sozialwissenschaftliche Forschung und Praxis*, Sonderband 8: Zwischen den Kulturen, 1992.
- Medick, Hans: Mikro-Historie, i Schulze, Winfried (udg.): *Sozialgeschichte, Alltagsgeschichte. Mikro-Historie*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1994.
- Medick, Hans: *Weben und Überleben in Laichingen 1650-1900: Lokalgeschichte als Allgemeine Geschichte*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1996.
- Muir, Edward: Introduction. Observing Trifles, i Muir, Edward & Guido Ruggiero (red.): *Microhistory and the Lost Peoples of Europe*, Baltimore, John Hopkins U.P. 1991.
- Muir, Edward & Guido Ruggiero (red.): *Sex & Gender in Historical Perspective*, Baltimore, John Hopkins U.P. 1990.
- Muir, Edward & Guido Ruggiero (red.): *Microhistory and the Lost Peoples of Europe*, Baltimore, John Hopkins U.P. 1991.
- Muir, Edward & Guido Ruggiero (red.): *History from Crime*, Baltimore, John Hopkins U.P. 1994.
- Pascoe, Robert: Ginzburg, Carlo, i *Encyclopedia of Historians and Historical Writing*, London 1999.
- Rasmussen, Holger: *Dansk museumshistorie*, Dansk Kulturhistorisk Museumsforening 1979.

- Redington, Noa: Den fantasifulde professor, i *Weekendavisen* 19-25/11 1999.
- Revel, Jacques (red.): *Jeux d'échelles. La micro-analyse à l'expérience*, Paris, Gallimard le Seuil 1996.
- Sabeau, David: Verwandschaft und Familie in einem württembergischen Dorf 1500 bis 1870, i Conze, Werner (red): *Socialgeschichte der Familie in der Neuzeit Europas*, Stuttgart, Klett 1976.
- Sabeau, David: *Property, Production and Family in Neckarhausen 1700 to 1870*, Cambridge, Cambridge U.P. 1990.
- Sabeau, David: *Kinship in Neckarhausen 1700 to 1870*, Cambridge, Cambridge U.P. 1998.
- Sanders, Claire: The Truth about Fiction, i *Times Higher*, Nov. 10, 1995.
- Schousboe, Karen (udg.): *En fæstebondes liv. Erindringer og optegnelser af gårdfæster og sognefoged Søren Pedersen*, Havrebjerg (1776-1839), Landbohistorisk Selskab 1983.
- Schwartz, Jonathan: Mod en teori om anekdoten – eller kunsten at presse citroenen, i *Tidsskrift for antropologi*, 40, 1999.
- Sørensen, Gert: Dommeren, historikeren og den dømte, i *Arbejderhistorie* 2/1997.
- Thing, Morten: Spor og tegn, Introduktion til Ginzburg, i Ginzburg, Carlo: *Spor. Om historie og historisk metode*, Museum Tusculanums Forlag 1999.
- White, Hayden: *Topics of Discourse: Essays in Cultural Criticism*, Baltimore, John Hopkins U.P. 1985.
- White, Hayden: *The Content of the Form*, Baltimore, John Hopkins U.P. 1987.